

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2021 m. birželis
Nr. 2 (235)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Pristatyti atnaujinti objektai, surengtos poezijos šventės	3
Ruošiamės paminėti K.Donelaičio draugijos įkūrimo 100-metį.....	6
K. Donelaičio draugijos istorija	7
Pamąstymai dėl Martyno Mažvydo gimimo metų.....	8

SUKAKTYS

Prisimenant Frydrichą Kuršaitį	10
Lietuvių kalbos, tautos ir K.Donelaičio bičiulis iš Karaliaučiaus	11

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS

Dovanų nebūna per daug	12
Atvelykio šventė Tilžėje	12
20-oji lietuvių kalbos olimpiada – nuotoliniu būdu	13
V.Mačernio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas	13
Lazdynėliuose – inkilai ir vasarinė talka	14
Seminaras lietuvių kalbos pedagogams	14

K.DONELAITIS

„Metų“ vertėjas į graikų kalbą Sotiris Sauliotis: „Graikus jaudina liaudiškos išraiškos būdai“	15
Menininkė Jūratė Buožienė savaip įamžina K.Donelaitį.....	16
Dailininkas Stasys Makaraitis ir K.Donelaitis.....	18
Petras Būtėnas: Kristijonas Donelaitis – dvasinės stiprybės atrama.....	20
Žemdirbystės instituto bei jo eksperimentinio ūkio darbuotojų ekskursija po Karaliaučiaus kraštą ir talka Tolminkiemyje	22
Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“	24

NAUJOS KNYGOS

Pasirodė du nauji vertingi moksliniai leidiniai	26
---	----

POEZIJA

Jonas Ivanauskas. Palapinsiaustė. Tolminkiemyje.....	27
--	----

Pirmajame viršelyje – vasaros pradžioje Lietuvos Respublikos generalinio konsulato Karaliaučiuje darbuotojai kartu su generaline konsule Aušra Černevičienė (nuotraukoje – kairėje) surengė vasaros talką Kristijono Donelaičio gimtuosiuose Lazdynėliuose. Jų dėka Lazdynėliuose žydi gėlės, pavasarį šalia paminklo poetui esančiame qžuolyne iškelti inkilai, kuriuose apsigyveno paukščiai (LR generalinio konsulato Karaliaučiuje nuotr.).

Ketvirtajame viršelyje – dailininkė Jūratė Buožienė išrado savitą tekstilės marginimo techniką, kurios dėka sukūrė nemažai darbų, įamžinusių Mažąją Lietuvą, būrus ir Kristijoną Donelaitį. Šis jos darbas vadinasi „Fortepionai“ (autorės nuotrauka).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija
LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K.Donelaičio draugijos
pirmininkas,
Remigijus Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:
G.Skamaročius (pirmininkas),
N.Kitkauskas, V.Gocontas,
V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,
A.Matulevičius, R.Senapėdis,
V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai
2021-07-09

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.
Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 700 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą „Lietuva abipus Nemuno“
remia:

VDŪNO JAUNIMO FONDAS
VYDUNAS YOUTH FUND, INC.

Mažosios
Lietuvos
fondas

VšĮ Nemuno
euroregiono
Marijampolės
biuras

Marijampolės
Rotary klubas

Mantingos
labdaros ir
paramos fondas

Pristatyti atnaujinti objektai, surengtos poezijos šventės

Liepos 2 dieną Karaliaučiaus krašte, Tolminkiemyje esančiame memorialiniame Kristijono Donelaičio muziejuje ir Marijampolėje, prie šalia evangelikų-liuteronų bažnyčios esančio K. Donelaičio paminklo vyko renginys, kurio metu buvo pristatytas suremontuotas ir atnaujintas K. Donelaičio muziejus. Oro sąlygos renginio scenarijų koregavo – dėl liūtis teko persikelti į pačią bažnyčios parapijos salę, po to lietus pasiekė ir Tolminkiemį, tad ten taip pat teko ieškoti pastogės.

Šis renginys – vienas iš paskutinių, įgyvendinant bendrą Lietuvos ir Rusijos Federacijos Karaliaučiaus srities bendradarbiavimo per sieną 2014-2020 metų projektą „Kultūros paveldas pasienio regione – turizmui ir bendradarbiavimui“. Jo metu įgyvendinta daug įvairių priemonių, apie kurias jau rašyta ankstesniuose „Donelaičio žemės“ numeriuose. Pačios svarbiausios iš jų – Šakių rajone esančio Kidulių dvaro svirno sutvarkymas ir K. Donelaičio memorialinio muziejus Tolminkiemyje atnaujinimas.

Koronaviruso pandemija pakeitė daug projekto įgyvendinimo planų. Ir atnaujinto muziejaus pristatymas vyko gyvai bei virtualiai – projektą įgyvendinę jo dalyviai, partnerių – Šakių rajono savivaldybės administracijos, viešosios įstaigos Nemuno euroregiono Marijampolės biuro bei Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejaus atstovai, taip pat abiejų šalių poetai galėjo matyti vieni kitus ekrane.

Tolminkiemyje susirinkę dalyviai iš klausė Karaliaučiaus srities administracijos ministrės-tarptautinio ir tarpregioninio bendradar-

biavimo agentūros vadovės Alos Ivanovos sveikinimo žodžio, sveikinimų projekto įgyvendintojams negailėjo ir šios srities paminklų apsaugos departamento, turizmo atstovai. Į iškilmes buvo atvykusi ir Lietuvos Respublikos generalinė konsulė Karaliaučiuje Aušra Černevičienė.

Lietuvos Respublikos generalinė konsulė Karaliaučiuje A. Černevičienė (kairėje) klausosi Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejaus direktoriaus pavaduotojos Olgos Ščeglovos pasakojimo apie atnaujinto muziejaus eksponatus.

LR Generalinio konsulato Karaliaučiuje nuotr.

„Ši diena mums yra didelė šventė. Labai džiaugiamės, kad atlikti remonto darbai K. Donelaičio muziejuje Tolminkiemyje, tegul klebonijos pastatas ir toliau išlaiko ir saugo poeto dvasią, tegul čia būna daug lankytojų, o mes labai dėkojame už bendradarbiavimą ir poeto atminimo saugojimą“, – sakė renginyje generalinė konsulė.

Apie tai, kaip vyko remonto darbai, kalbėjo už juos atsakingas Karaliaučiaus srities istorijos ir meno muziejaus direktoriaus pavaduotojas Anatolijus Valujevas, pabrėžęs, kad klebonijos pastatas buvo daug blogesnės būklės nei tikėtasi ir per dvejus projektą įgyvendinimo metus teko jame atlikti gerokai daugiau darbų. Jis džiau-

gėsi kad ir bažnyčioje dabar įrengtos šildomos grindys, tad lankytojams bus gerokai patogiau lankytis pas K. Donelaičių.

Buvo įteikti padėkos raštai projektuotojams, kitiems darbuotojams, itin padėkota ilgametei muziejaus vadovei Liudmilai Silovai. Po to visi apžiūrėjo suremontuotą klebonijos pastatą.

Po pertraukėlės prasidėjo Poezijos šventė – Tolminkiemyje savo eiles skaitė to krašto poetai, o Marijampolėje – lietuviai. Vieni ki-

tus renginių dalyviai galėjo matyti ir eilių klausytis ekrane. Poezijos šventės Tolminkiemyje metu buvo ypatingai pagerbta šio krašto poetė, vertėja Rūta Daujotaitė-Leonova – Lietuvos generalinė konsulė A. Černevičienė jai įteikė Kristijono Donelaičio medalį „Širdins brolau...“, kuris poetei, visuomenininkei už K. Donelaičio, Martyno Liudviko Gedimino Rėzos bei kitų lietuvių rašytojų kūrybos vertimus ir populiarinimą Karaliaučiaus krašte, savosios kūrybą, Mažosios Lietuvos istorinio paveldo ir lietuvių kalbos puoselėjimą, Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės telkimą, tarptautinio bendradarbiavimo skatinimą skirtas dar praėjusiais metais, bet dėl pandemijos įteiktas tik dabar.

Generalinė konsulė A.Černevičienė įteikia K.Donelaičio medalį „Širdings brolau...“ R.Daujotaitei – Leonovai.
LR Generalinio konsulato Karaliaučiuje nuotr.

Renginio metu savo eiles Tolminkiemyje be R.Leonovos taip pat skaitė poetai Borisas Bartfeldas, paskaitęs ir Semo Simkino kūrybą, Aleksandras Kovtunas, Aleksandras Dubrovskis, Konstantinas Chabaznia, Veronika Justratova ir kiti. Marijampolėje eiles skaitė Česlova Jakštytė, Šarūnas Sėjūnas ir Živilė Sėjūnaitė, Stefanija Navickienė, Aldona Murauskienė, Birutė Arlienė, Rasa Bublaitienė, Patricija Kriaučiūnaitė, o skaitovė Vida Mickuvienė perskaitė ištrauką iš K.Donelaičio poemos „Vasaros darbų“ dalies.

Stipri vasaros liūtis baigėsi, ir visi susibūrė prie paminklo K.Donelaičiui, kur skambėjo dar daugiau eilių, buvo pasidžiaugta ir šiuo renginiu, ir tuo, kad sutvarkytas mūsų poezijos klasiko muziejus galės sulaukti daugiau lankytojų.

Birželio 18-ąją panašus renginys vyko ir Šakių rajone, Kiduliuose – čia buvo surengtas atnaujinto dvaro svirno pristatymas, į kurį susirinko beveik pusšimtis svečių. Šis pastatas buvo renovuotas įgyvendinant tą patį projektą

„Kultūros paveldas pasienio regione – turizmui ir bendradarbiavimui“, kuris pradėtas įgyvendinti 2019 metų liepos 15 dieną ir bus baigtas liepos viduryje.

Renginyje dalyvavęs Šakių rajono meras Edgaras Pilypaitis pasidžiaugė, kad Kidulių bendruomenė nuo šiol turės naują patrauklų objektą, kuriame bus galima organizuoti įvairius renginius, parodas, susitikimus. „Tikiu, kad potencialo čia daug,

yra geros tradicijos, o dabar atsirado ir naujos galimybės“, - sakė susirinkusius sveikindamas meras.

Šakių rajono savivaldybės ūkio, architektūros ir investicijų skyriaus vyriausioji specialistė, šio projekto vadovė Aušra Slidziauskienė pristatė šio projekto tikslus ir uždavinius, priminė, kokie darbai buvo padaryti. Renovuotame pastate įrengtos 250 kvadratinio metrų ploto patalpos, skirtos įvairiems renginiams pritrauks į šį objektą dar daugiau lankytojų.

Buvusi projekto vadovė Aurelija Papievienė prisiminė žmones, kurie prisidėjo prie šio projekto idėjos subrandinimo ir įgyvendinimo. Taip pat ji dėkojo renovavimo darbus atlikusiems statybininkams, kurie dirbo sparčiai ir kokybiškai, pasistengę išsaugoti senuosius pastato elementus.

Įgyvendinant šį projektą, Karaliaučiaus krašte, Tolminkiemyje esančiame Kristijono Donelaičio memorialiniame muziejuje, kuris dabar taip pat buvo iš pagrindų atnaujintas ir sutvarkytas, buvo surengtas abiejų šalių dailininkų pleneras, kuriame dalyvavo po 8

menininkus iš Lietuvos ir Karaliaučiaus krašto.

Plenero metus sukurti darbai eksponuoti Tolminkiemyje, taip pat Karaliaučiaus krašto istorijos ir meno muziejuje, jie viešėjo ir Lietuvoje – buvo rodomi Šakių kultūros centre bei Marijampolės kultūros centre.

Nemuno euroregiono Marijampolės biuro direktorius, projekto vadovas Gintaras Skamaročius pasakojo, kad projekto idėja brandinta 3 metus, ir labai svarbu, kad nepaisant politinės situacijos tarp abiejų šalių jį pavyko įgyvendinti, nes kultūra dar liko ta grandis, kuri tebejungia kaimynines šalis ir jų žmones. Jis linkėjo, kad atnaujintame pastate nuolat vyktų renginiai, šurmuliuotų žmonės ir būtų daug gyvybės.

Statybininkų vardu kalbėjęs bendrovės „Dinaras“ vadovas Giedrius Juškauskas sakė, kad objektas buvo įdomus, darbai vyko pagal planą, nors būta ir iššūkių, nes pagrindinė pastato dalis buvo apie 20 centimetrų įgimzdusi žemyn, tad teko pastatą atitinkamai pakelti ir sutvarkyti.

Apžiūrėję išgražėjusį dvaro svirną renginio dalyviai rinkosi prie pagrindinio dvaro pastato, kur po senomis liepomis surengta Poezijos šventė. Kadangi dėl koronaviruso pandemijos poetai iš Karaliaučiaus krašto negalėjo atvykti į Lietuvą, jie renginyje dalyvavo virtualiu būdu. Prieš šventę dalyviai galėjo apžiūrėti Julijos Macijauskienės karpinių parodą „Keturi metų laikai“ pagal K.Donelaičio „Metus“.

Šventė prasidėjo eilutėmis iš K.Donelaičio „Metų“ – „Vasaros darbų“ ištraukas skaitė jaunoji poetė iš Kalvarijos literatų klubo „Rasa“ Živilė Sėjūnaitė ir Marijampolės K.Donelaičio draugijos pirmininkė Vida Mickuvienė. Renginio dalyvius pasveikino šio projekto vadovė iš Karaliaučiaus

krašto istorijos ir meno muziejaus, šio muziejaus direktoriaus pavaduotoja Olga Ščeglova.

Poezijos šventėje savo eiles skaitė Šakių „Žiburio“ gimnazijos moksleivė Beata Beatričė Šuikaitė, Karaliaučiaus rašytojų sąjungos pirmininkas Borisas Bartfeldas, Kalvarijos literatų klubo „Rasa“ pirmininkas Šarūnas Sėjūnas, Rusijos rašytojų sąjungos narys Olegas Gluškinas, Lietuvos rašytojų sąjungos narė poetė marijampolietė Česlova Jakštytė, kurios sukurtą „Odė lietuvių poezijos pradininkui Kristijonui Donelaičiui“ sulaukė gausių plojimų.

Taip pat skaitė Karaliaučiaus rašytojų sąjungos narys poetas Aleksandras Kovtunas, poetė ir dailininkė iš Šakių Rūta Vasiliauskienė, Karaliaučiaus krašto muzikos kolegijos dėstytoja, tarptautinių literatūros poezijos konkursų ir festivalių laureatė Ksenija August, Šakių „Žiburio“ gimnazijos mokytoja Rasa Būblaitienė, poetas, dramaturgas, aktorius ir muzikantas

iš Karaliaučiaus Artūras Zekovas, Šakių rajono Lukšių Vinco Grybo gimnazijos gimnazistė Patricija Kriaučiūnaitė, jaunieji poetai iš Karaliaučiaus 40-osios gimnazijos Nikolajus Kačkovas ir Sergėjus Bunkovas, taip pat jaunoji poetė iš Karaliaučiaus Sofija Guriakova.

Šventę užbaigė Šakių viešosios bibliotekos kūrėjų grupės „Mėlynosios paukštės“ pasirodymas, kurio metu skambėjo eilės ir muzika, taip pat eilutės iš poeto Justino Marcinkevičiaus kūrybos apie K. Donelaitį, kurias perskaitė V. Mickuvienė.

Liepos 9 dieną buvo surengta baigiamoji šio projekto konferencija Tolminkiemyje. Jos metu buvo apžvelgti projekto įgyvendinimo metu per dvejus metus nuveikti darbai, pasidžiaugta rezultatais. Įgyvendinant šį projektą ne tik suremontuoti, atnaujinti ir naujam gyvenimui prikelti du nauji kultūros paveldo objektai – Šakių rajone, Kiduliuose esančio dvaro svirnas, kuris pritaikytas įvairiems

renginiams bei K. Donelaičio memorialinis muziejus Tolminkiemyje, bet ir surengtas jau minėtas tapybos pleneras bei jo metu sukurtų darbų parodos Tolminkiemyje, Karaliaučiuje, Šakiuose ir Marijampolėje.

Taip pat surengtos dvi jau minėtos Poezijos šventės, atnaujintų objektų pristatymai, organizuoti mokymai kultūros darbuotojams. Šiuose mokymuose, kurie vyks ir gyvai „Viktorijos“ kempinge, ir nuotoliniu būdu tautosakininkė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos archyvo vyresnioji mokslo darbuotoja Gražina Kadžytė skaitys pranešimą „Tradicijos renesansas: pasakojimas, kaip tautosakos meninė sklaida“, aktorius Vytautas Kontrimas mokys kalbėjimo meno, o Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojos Angelės Tamulevičiūtės tema – „Socialinių tinklų panaudojimas kultūros veikloje“.

Algis Vaškevičius

Poezijos šventės Marijampolėje dalyviai

A. Vaškevičiaus nuotr.

Ruošiamės paminėti K. Donelaičio draugijos įkūrimo 100-metį

Kristijono Donelaičio draugija 1921 metų rugsėjo 13 dieną buvo įkurta Klaipėdoje siekiant sustiprinti krašto lietuviškos tapatybės, kultūros ir švietimo aplinką, ruošti dirvą susijungimui su Lietuva – jis sėkmingai įvyko 1923 m. K. Donelaičio draugija atkurta Vilniuje 1992 metų kovo 14 dieną.

Kviečiu Mažosios Lietuvos reikalų tarybos, Vydūno draugijos ir kitų su Mažąja Lietuva susijusių organizacijų vadovus ir narius, o taip pat aktyvius visuomenininkus bendradarbiauti paminint Kristijono Donelaičio draugijos įkūrimo Klaipėdoje 100-metį, kartu įprasinti mūsų draugiją ir kitą lietuvišką veiklą, Klaipėdos krašte kūrėjus bei puoselėjusius žmones, įvykius, kūrinius.

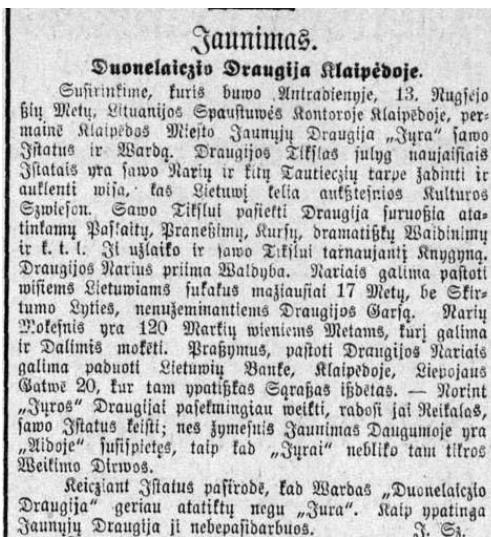
Dėl draugijos 100-mečio paminėjimo turime savo draugijos narių pirminę nuomonę, jau esame parengę bei pateikę vieną iš nedidelės apimties projektų „100 metų su Donelaičio vardu - jungtinei Lietuvai“, bet gerokai svarbiau turėti platesnę jungtinę nuomonę, naujomis mintimis papildytą anksčiau, todėl prašau pagalvoti ir per artimiausią mėnesį pateikti savo pasiūlymus dėl jubiliejinės sukakties paminėjimo.

Ką šiomis progomis galėtume ir privalėtume padaryti mes patys, kaip visuomenininkai Klaipėdoje, jos krašte, visoje Mažojoje Lietuvoje ir ne tik? Ką galėtų ir turėtų padaryti mūsų atstovaujamos įstaigos ir organizacijos?

Jau parengtu projektu „100 metų su Donelaičio vardu - jungtinei Lietuvai“ numatome:

1. Klaipėdoje surengti 1 dienos konferenciją "Donelaičio draugija - jungtinei Lietuvai", vyksiančią

salėje (pagal galimybes kviestiniai pranešėjai ir svečiai salėje - įvertinant karantino aplinkybes), o taip pat nuotoliniu būdu. Pranešėjai ir dalyviai iš Lietuvos, Karaliaučiaus krašto, Suvalkų krašto, JAV, Kanados, Australijos ir kitų šalių – ypač kviesime lietuvius išėivius iš Klaipėdos krašto) - 2021 m. rugsėjo mėn. (kitą dieną dalyviams ir visiems besidomintiems planuotume surengti ekskursiją nauju turistiniu maršrutu „Šimtmečių Klaipėdos lietuviškais keliais“, menančiu svarbiausius lietuvišką veiklą kūrėjus bei puoselėjusius Klaipėdos miesto ir viso krašto žmones, įvykius, kūrinius);

2. Parengti bei viešoje erdvėje paskelbti konferencijos vaizdo įrašą ir jos santrauką;

3. Parengti dokumentinį filmą "Donelaičio draugija - jungtinei Lietuvai", jame pristatant XX a. aktyviausius Klaipėdos krašto (Mažosios Lietuvos šiaurinės dalies) lietuvius (tarp jų ir "Donelaičio" draugijos iniciatorių Gustavą Juozupaitį), skatinusius lietuviškos kultūros ir tapatybės išsaugojimą germanizavimo aplinkoje, Tilžės Akto 1918 m. pasirašymą ir

jo nuostatų - jungimosi su Lietuva įgyvendinimą;

4. Parengti ir viešoje erdvėje paskelbti elektroninį leidinį "Donelaičio draugija - jungtinei Lietuvai" lietuvių kalba bei jo santraukas anglų ir rusų kalbomis. Į pdf formato e.leidinį taip pat bus įkelta nuoroda į dokumentinį filmą, konferencijos vaizdo įrašą, jo santrauką, turizmo maršrutas;

5. Parengti ir pristatyti naują turistinį maršrutą „Šimtmečių Klaipėdos lietuviškais keliais“;

6. Pagaminti ir įteikti plaketes (100 vnt.) su įrašais kaip padėkos ir įvertinimo ženklus.

Klaipėdos miesto savivaldybės vadovai reagavo į mūsų kvietimą ir sutiko bendradarbiauti. Pirmasis mūsų susitikimas su savivaldybės atstovais nuotoliniu būdu įvyko šių metų balandžio 14 dieną. Jo metu savivaldybės vicemerui Arvydui Cesiuliui, kultūros skyriaus vedėjai Eglei Deltuvaitei ir vyriausiajai specialistei Kristinai Skiotytei-Radienei išsakiau savo pasiūlymus, kaip galima būtų paminėti šią sukaktį. Pokalbyje dalyvavo ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktorius Jonas Genys, taip pat Kristijono Donelaičio draugijos Klaipėdos skyriaus pirmininkas Danielius Milašauskas.

Savivaldybės atstovai iš klausė pasiūlymus draugijos sukaktį paminėti surengiant Klaipėdoje jubiliejinę konferenciją ir sutiko šiam renginiui, kuris galėtų vykti rugsėjo 10 dieną skirti patalpas naujai įrengtose piliavietės salės patalpose. Jie pasiūlė rengiantis minėjimui glaudžiau bendradarbiauti su I. Kanto viešąja biblioteka rengiant poezijos skaitymus, panaudoti atnaujintas ir tam tinkančias „Kau-

no atžalyno“ padalinio patalpas. Taip pat siūlyta bendradarbiauti su Klaipėdos turizmo informacijos centru parengiant turistinį maršrutą. Siūlyta rengiantis draugijos įkūrimo paminėjimo šimtmečiui glaudžiau bendradarbiauti ir su Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto mokslininkais.

Diskutavome ir apie galimą Tilžės signatarų atminimo įamžinimą, kuris Klaipėdoje jau pradėtas anksčiau – šiemet numatyta atidengti atminimo lentą signatarui, diplomatui Viktorui Gailiui. Siūliau savivaldybei pagalvoti ir apie Klaipėdoje gyvenusio Mažosios Lietuvos kultūros veikėjo, spaudos darbuotojo, lietuviškų draugijų steigėjo, Lietuvių tautinės tarybos sekretoriaus, vieno iš Klaipėdos konservatorijos steigėjų Jokūbo Stikloriaus, kurio 150-ąsias gimimo metines minime šiemet atminimo įamžinimą – pasiūlyta parengti medžiagą apie šią asmenybę ir kreiptis dėl jo atminimo įamžinimo Klaipėdoje.

E.Deltuvaitė sakė, kad artėjant Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 100-osioms metinėms galvojama įamžinti atminimą visų, kurie prisidėjo prie to ir tikimasi, kad jau artimiausiu metu Lietuvos Respublikos Seimas pritaris siūlymui 2023-uosius metus paskelbti jubiliejiniiais metais – tada bus galimybė rengti minėjimo programą ir gauti reikiamą finansavimą.

J.Genys užtikrino, kad Mažosios Lietuvos istorijos muziejus pagal galimybes prisidės prie konferencijos parengimo. Savivaldybės atstovai taip pat užtikrino, kad prisidės prie renginių viešinimo ir savivaldybės svetainėje, ir Klaipėdos miesto žiniasklaidos priemonėse.

Gintaras Skamaročius,
K.Donelaičio draugijos
pirmininkas

K. Donelaičio draugijos istorija

Artėjant Kristijono Donelaičio draugijos įkūrimo 100-mečiui, primestame 2014 metais leidinyje „Lietuvos evangelikų kelias“ spausdintą straipsnį apie šios draugijos ištakas.

1992 m. atkurta Kristijono Donelaičio draugija – tai ne pirmoji jo vardo organizacija. Pirmoji K. Donelaičio draugija buvo įkurta 1921 m. rugsėjo 13 d. Klaipėdoje. Naujos kultūros ir švietimo organizacijos steigėjas ir pirmininkas buvo Lietuvos visuomenės veikėjas, poetas, Tautinio lietuvių banko Klaipėdoje valdytojas, ekonomistas Gustavas Juozupaitis (1895–1954, slapyvardis Sėjus). Draugija turėjo savo bibliotekėlę, rengė literatūros vakarus, lietuvių rašytojų, spaudos minėjimus, lietuvių kalbos kursus. Paskaitas skaitė lietuvininkai Ansas Bruožis (1876–1928) [knygoje vietoje jo klaidingai nurodomas Vilius Bruožis (1843–1909) – A. Ž.], Vydūnas (1868–1953) ir kiti. 1930 m. draugija surengė K. Donelaičio mirties 150-mečio minėjimą. Draugijos nare buvo ir Ieva Simonaitytė (1897–1978). Ši draugija nustojo veikti dėl „Aukuro“ draugijos konkurencijos.

K. Donelaičio asmenybė, jo kūryba žavėjo, traukė prieškarinio inteligentiją, ypač akademinį jaunimą. 1929 m. lapkričio 30 d. Lietuvos universitete (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitetas) buvo įsteigta dar viena Evangelikų lietuvių studentų – Duonelaičio draugija (įregistruota 1930 01 09, 1932 m. pavasarį turėjo 24, 1933 m. – 18, 1935 m. – 14, 1936 m. – 13, 1937 m. – 9 narius, pirm. Andrius Skimutis (1913–1995), teisės studentas, karo pradžioje pasitraukęs į Švediją, vėliau ten kunigavęs (Risbäcks ir Dorotea parapijose 1952 09 12 – 1980 09 30), išėjęs į pensiją gyvenęs Noroje, ten ir palaidotas).

Draugijos steigėjai: broliai Mikas (1897–1972) ir Martynas (1908–1980) Preikšaičiai, Jurgis Gavėnis (1909–1981), būsimi kunigai. Pirmuoju jos pirmininku buvo išrinktas J. Gavėnis. Draugijos uniforma: žalios spalvos kepuraitė ir tautiškų ornamentų juosta. Šios draugijos tikslas buvo prasmingai skleisti Donelaičio kūryboje keliamą pagrindinę žmogaus vertybę – dvasinį, kultūrinį ir tautinį susipratimą, „pažvelgti laisvomis akimis į senąją Rąbbyno tėviškę ir vargstantį Vilnių“. Draugijos garbės nariu išrinktas (1930 09 27) kunigas prof. dr. Vilius Gaigalaitis (1870–1945), o nariu rėmėju buvo superintendantas kun. Henrikas Dzeržislovas Sroka (1858–1941).

1992 m. kovo 14 d. Vilniuje įvyko steigiamasis K. Donelaičio draugijos susirinkimas. Jame dalyvavo 22 asmenys – darbų apie Kristijoną Donelaitį autoriai: literatūrologai Leonas Gineitis (1920–2004), Albinas Jovaišas (1931–2006), Kostas Doveika (1912–1999) ir Juozas Girdzijauskas (1935–2014), memorialo K. Donelaičiui kūrėjas Napalys Kitkauskas ir kiti. Sudarytos tarybos pirmininku išrinktas architektas, kultūros istorikas dr. N. Kitkauskas. Draugijai keliami uždaviniai – puoselėti ir saugoti Donelaičio ir jo amžininkų atminimą Lietuvoje ir Mažojoje Lietuvoje, garsinti jo vardą ir viešinti, populiarinti o kūrybą, rengti talkas Tolminkiemyje ir Lazdynėliuose (nuo 2015 metų rudens draugijai vadovauja Gintaras Skamaročius – red.).

1992 m. gruodžio mėn. pradėtas leisti mėnraštis „Donelaičio

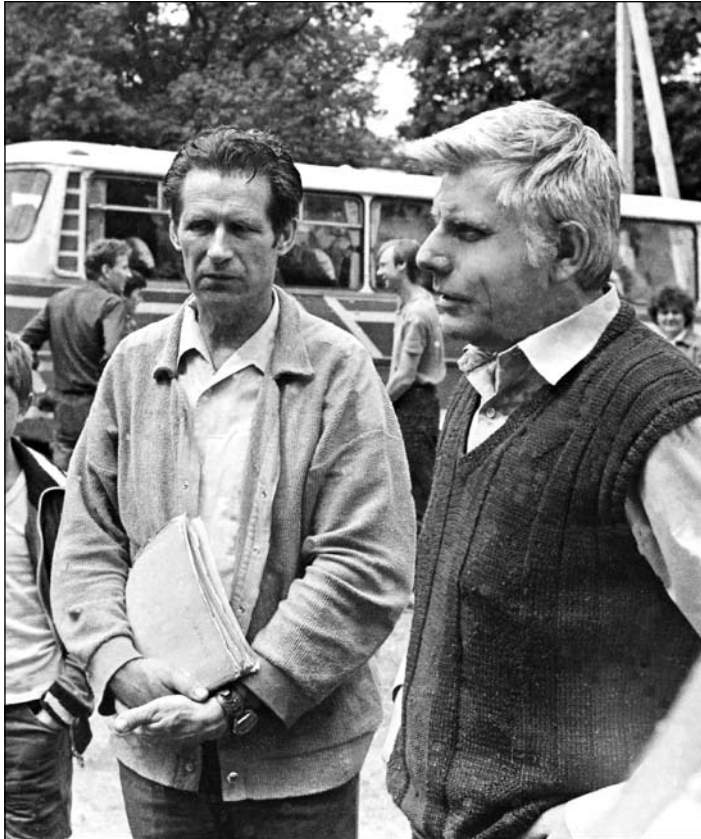
žemė“. Jo steigėjas ir leidėjas – K. Donelaičio draugija, redaktorius – Steponas Lukoševičius (1934–2016). Jo žmona Janina Čepulytė-Lukoševičienė (1937–2013) – šio laikraščio korektorė ir stilistė. Leidinys supažindina Karaliaučiaus krašto lietuvius su lietuviška srities praeitimi, čia veikusių organizacijų veikla, padeda šio krašto lietuviams įsilieti į Lietuvos kultūrą. Laikraštis primena svarbiausius Lietuvos įvykius ir datas – valstybines bei religines šventes, kultūros veikėjų sukaktis, senovinius papročius ir tradicijas (nuo 2016

metų birželio leidinys pasirodo žurnalo formatu, jo redaktorius – Algis Vaškevičius – *red.*).

Draugija pagal išgales padeda Karaliaučiaus krašto mokykloms – parūpina vadovėlių, sąsiuvinų, mokymo priemonių. Be Vilniaus, draugijos skyriai veikia Šiauliuose, Panevėžyje ir Klaipėdoje. Aktyviai veikia kauniečiai, nors Kaune skyriaus ir nėra. Artėjant 300-ųjų poeto gimimo metinių jubiliejui sukruoto marijampoliečiai. Susitelkę 2010-aisiais, 2013 m. kovo 27 d. jie įregistravo K. Donelaičio draugiją Marijampolėje (pirm. Vida Mickuvienė).

Jie organizuoja įvairius renginius – minėtina konferencija

„K. Donelaitis istorijoje ir dabartyje“ (2010), meninio skaitymo konkursas „Donelaičio žodis“ (2011). 2012 – 2013 m. jie vykdė kūrybinių darbų konkursą „Rašome Do-

Ilgametis K. Donelaičio draugijos vadovas, garbės pirmininkas N. Kitkauskas (kairėje) ir buvęs laikraščio „Donelaičio žemė“ redaktorius S. Lukoševičius Tolminkiuose 1985 metais.

nelaičiui“; jo rezultatai paskelbti 2013 m. gegužės 9 d. Ši draugija surinko lėšų K. Donelaičio paminklui Marijampolėje. Paminklas (aut. Zigmantas Buterlevis) prie evangelikų liuteronų bažnyčios iškilmingai atidengtas 2013 m. lapkričio 22 d.

Beje, ir Suomijoje veikia Lietuvos draugus telkianti, tarpukariu gyvavusios organizacijos darbus tęsianti, Donelaičio draugija (įkurta 1990 04 19, dabartinis pirmininkas – Helsinkio universiteto prof. Hannu Niemi), kuri leidžia žurnalą „Donelaitis“.

Algirdas Mikas Žemaitaitis
„Lietuvos evangelikų kelias“,
2014 Nr. 4-5

Pamąstymai dėl Martyno Mažvydo gimimo metų

Vytautas Šilas,
Mažosios Lietuvos tarybos
pirmininkas

Kaip žinome, Karaliaučiaus spaustuvininkas Hansas Veinreichas, išspausdinęs pirmąjį prūsišką katekizmą, išspausdino ir pirmąją lietuvišką knygą „Catechismusa prasty szadei, Mokslas skaitima raschta... sugulditas Karaliauc-zui... metu M.D.XLII (t. y. 1547 metais)“. Kas buvo šio unikalaus darbo „suguldytojas“ Martynas Mažvydas - gabus jaunuolis ar subrendęs vyras? Literatūroje vienur rašoma, kad Martynas Mažvydas gimė 1510 metais ar **apie 1510** metus (evangelikų liuteronų kunigai Vilius Gaigalaitis ir Erikas Laiconas, vokiečių kalbininkė Gertrud Bense), kitur – kad **apie 1520** metus (bibliografas Vaclovas Biržiška, lituanistas akademikas Zigmantas Zinkevičius, reformacijos LDK ir Mažojoje Lietuvoje žinovė dr. Ingė Lukšaitė). Mažosios Lietuvos enciklopedija „saliamoniškai“ paskelbė – jis gimė **iki 1520** metų. O kokius metus gautume iš jau žinomų lietuviškos raštijos pradininko biografijos faktų?

Teigiama, kad M. Mažvydas 1539-1542 metais dėstė Vilniuje A. Kulviečio įsteigtoje Aukštesniojoje mokykloje. Kažin ar 1539 m. jis galėjo turėti mažiau negu 20 metų. 1546 m. gegužę Prūsijos kunigaikštis Albrechtas Žemaitijos seniūno J. Bilevičiaus paprašė atsiųsti mokyti į Karaliaučių kelis jaunuolius, o vėliau kreipėsi į Mažvydą asmeniškai, jį kviesdamas į Karaliaučių, pavadinęs jį

„garbingu ir išmoksintu“ (kažin, ar kunigaikštis taip galėtų kreiptis į rimtesnio mokslo neragavusį jaunuolį?) M. Mažvydas turėjo gimti gerokai anksčiau negu **1519** metais ir jokių būdu ne vėliau. Manoma, kad M. Mažvydas buvo jau pasimokęs Krokuvos universitete ir todėl jau po trijų semestrų buvimo Karaliaučiaus universitete jis pirmasis jame gavo bakalauro laipsnį.

Vokiečių istorikas Peteris Gerritas Thielenas, Prūsijos XVI a. tyrėjas, knygoje „Die Kultur am Hofe Herzog Albrechts von Preussen, 1525-1586“ (Getingen, 1953) nenurodydamas šaltinio rašė, kad į Karaliaučių atvykęs M. Mažvydas buvo jaunas bajoras, taigi, tikrai nebe jaunuolis, spėtume, turintis apie 30 metų amžiaus. Išėitų, kad gimti jis galėjo apie **1516** metus ar dar anksčiau. M. Mažvydo pusbrolis, Karaliaučiaus klebonas Baltramiejus Vilentas mirė sulaukęs 62 metų. Gal ir M. Mažvydas, miręs 1563 metais, panašių genų žmogus, bus sulaukęs tokio pat amžiaus. Tuomet išėitų, kad jis gimė 1501 metais!

O ar ką apie save ir, gal būt, apie savo amžių pirmojoje knygoje yra parašęs pats M. Mažvydas? Skaitome jo eiliuotąją prakalbą „Knygelės pačios bylo lietuvinkump ir szemaicziump“ eilučių pirmąsias raides nuo trečios iki devynioliktos eilutės ir pamatome pristatymą *akrostichą* (3-19 eilučių pirmosios raidės): **MARTJNVSMASVJDJVS** – *Martinus Masvidius. Jį pirmas pastebėjo ir 1938 m. paskelbė lenkų kalbininkas J. Safarevičius. Skaitome toliau, gal šioje prakalboje jis bus įrašęs ir savo gimimo metus? Stabtelėjame prie 24-os ir 25-os eilučių pradžių – MD. Lotynų skaitmenimis MD reiškia 1500! Toliau kitos pradinės raidės IJ duoda skaičių 2. Turime datą – 1502. Prieš visa tai einančių*

20 ir 21 eilučių pradinės raides I N galima būtų šifruoti kaip žodžių „ir“ (pirmas žodis) bei „gimė“ (Nasci – gimti) trumpinius, o 22 ir 23 eilučių pirmąsias raides JJ kaip „Junio“ – birželis ir skaičių „1“. Kitos, 26-os eilutės T galima šifruoti kaip „terra“ – žemė. Visą tai įtvirtintų 29-os eilutės žodžiai: „Aš sakau“.

Taigi, visas įrašas (21-29 eilutės) būtų: IN II MD IJ T A – aš sakau: gimiau birželio 1 d. 1502 (metais) žemėje. Tuomet išėitų, kad, į Karaliaučių M. Mažvydas atvyko būdamas jau 44 metų ir mirė turėdamas 61-erius metus! Taip M. Mažvydas būtų tikrai žymiai vyresnis, negu mes dabar manome.

Ar aš, taip perskaitęs, labai klystu? Esu kažkur skaitęs, kad viename iš vėlyvesnių laiškų kunigaikščiui Albrechtui jis skundėsi dėl amžiaus sunkiai besitvarkantis su bažnyčios, šeimos ir žemės ūkio darbais. Žmogus, dar nesulaukęs 50-ties neturėtų skųstis amžiumi, o einantis 60-uosius jau galėtų ...

Išvada? Bet kokiu atveju, švęsti Mažvydo 500-metį pavėlavome, o domėtis jo gyvenimo datomis – ne. Ir dar. Net jei tuomet, kai kada nors paaiškėtų, kad renkant Mažvydo prakalbą po 25 eilutės „iškrito“ vienas sakiny (visi jo sakiniai tilpdavo į dvi eilutes), o to „iškritusio“ sakinio pirmos eilutės raidė rodė į ženklą X (Ks, arba V), o antrosios į ženklą V arba I, būtų kiek ramiau – gautume MDVVI arba MDXII – 1511 arba 1512 metus. Na, bet ir tuomet būtume pavėlavę švęsti 500-metį...

* * *

Bene pirmasis oficialus Mažosios Lietuvos reikalų tarybos (MLRT) narių „prisilietimas“ prie Martyno Mažvydo (nekalbu apie mūsų rengtas ekskursijas) įvyko 1998 m. vasario 19 d., kai prie šiaurinės buvusios evangelikų

liuteronų bažnyčios sienos Ragainėje buvo atidengta jam skirta atminimo lenta (lietuvių ir rusų kalbomis). MLRT talkininkės ir Martyno Mažvydo kultūros centro iniciatorės žurnalistės Laimos Pangonytės iniciatyva 2020 m. spalio 17 d. Kaune surengtos konferencijos dalyviams kilo klausimas – ar galima būtų nustatyti tikresnius M. Mažvydo gimimo metus (minimi 1510 ir 1520-ji metai).

2021 m. balandžio 16 d. MLRT raštu kreipėsi į Lietuvos valstybės istorijos archyvą (LVIA), kviesdamas jį bendradarbiauti ir tarpininkauti „nustatant Martyno Mažvydo gimimo (mirimo) metus“. Netrukus LVIA, atsiuntusi sutikimo raštą, pakvietė MLRT nukreipti kompetentingus tyrėjus į Archyvo sudaromą išplėstinę darbo grupę. MLRT savo ruožtu kreipėsi į keletą Lietuvos mokslo įstaigų, prašydama oficialiai deleguoti į minėtą darbo grupę savo atstovus.

Iš jų buvo sudaryta tokia M. Mažvydo biografinių duomenų tyrimo grupė: prof. dr. (HP) Dainora Pociūtė-Abukevičienė (Vilniaus universitetas), dr. (HP) Ona Aleknavičienė (Lietuvių kalbos institutas), dr. Dainius Vaitiekūnas (Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka), dr. Liucija Citavičiūtė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), dr. Algirdas Matulevičius (Mažosios Lietuvos reikalų taryba). Šios mokslininkų grupės koordinatoriumi ir jos posėdžių moderatoriumi tapo Virginijus Jocys (LVIA istorikas, vyresnysis archyvistas). Š.m. gegužės 31 d. įvyko pirmasis nuotolinis Tyrimo grupės posėdis per ZOOM programą.

Nepalieka manęs viltingas nuojautos jausmas, kad M. Mažvydo biografinių duomenų tyrimo grupei pavyks užtikti reikšmingų ir patikimų duomenų mūsų raštijos pionieriaus biografijoje.

Prisimenant Frydrichą Kuršaitį

Šiomet minimos 215-osios Mažosios Lietuvos spaudos darbuotojo, kalbininko, žodynininko, kultūros veikėjo, evangelikų liuteronų kunigo, religinių raštų rengėjos, spaudos darbuotojo, Karaliaučiaus universiteto profesoriaus Frydricho Kuršaičio gimimo metinės.

Jis gimė 1806 m. balandžio 24 d. Noragėliuose, Pakalnės apskrityje dab. Motylkove, Slavsko rajonas Karaliaučiaus srityje. Baigęs Elbingo gimnaziją, 1836–1844 m. studijavo Karaliaučiaus universitete, lankė Martyno Liudviko Rėzos vadovaujamą lietuvių kalbos seminarą. 1844 m. buvo įšventintas kunigu. 1841–1883 m. - Karaliaučiaus universiteto lietuvių kalbos seminario vadovas, nuo 1865 m. Karaliaučiaus universiteto profesorius, 1875 m. filosofijos garbės daktaras ir laisvųjų menų magistras. 1882 m. F.Kuršaitis tapo Čekijos mokslų draugijos nariu korespondentu.

F.Kuršaitis 1849–1880 m. redagavo Prūsijos valdžios subsidijuojamą savaitraštį „Keleiwis iz Karaliaucziaus broliams lietuwininkams žinias parneszas“, 1875–1880 m. „Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonių“. Jis perredagavo

ir sukirčiavo oficialiojo giesmyno 1841 m. leidimą, vertė bei perkūrino giesmes, parengdamas jų rinkinius mokykloms (1853 m.), kariuomenei (1854 m.). 1841 m. naujai išvertė Martyno Liuterio „Mažąjį katekizmą“, 1853 m. išleido „Augsburgo išpažinimą“, taisė 1853 m. „Biblijos“, 1865 m. „Naujojo testamento“ leidimus, 1864 m. parašė istorinę Biblijos lietuvių kalba rengimo apžvalgą. Į lietuvių kalbą išvertė blaivybę propaguojančių knygelių, giesmių, pats jas kūrė, sudarė ir išleido giesmynų.

F.Kuršaitis 1843 m. pakartotinai išleido Liudviko Rėzos „Dainas“, 1843–1849 m. parengė ir išleido „Lietuvių kalbos tyrinėjimus“, skirtus Karaliaučiaus universiteto lietuvių kalbos seminario studentams. Pirmoji dalis skirta būdingiausiems vokiečių ir lietuvių kalbų prielinksniams, antroje, „Lietuvių kalbos garsų ir kirčio mokslas“ pirmą kartą išsamiai aprašė lietuvių kalbos garsus ir priegaidės, nustatė keturias daiktavardžių kirčiuotes.

Svarbiausias jo veikalas – „Lietuvių kalbos gramatika“. Iki J. Jablonskio mokslininkas išsamiausiai aprašė lietuvių kalbos struktūrą, nurodė lietuvių kalbos ribas, vietą indoeuropiečių kalbų šeimoje, santykius su prūsų ir latvių kalbomis, pateikė nemažai Mažosios Lietuvos tarmių pavyzdžių. Jo priegaidžių ženklai – akūtas, cirkumfleksas, gravis vartojami ir dabar. Kaip priedas prie gramatikos pridėtas skyrelis apie lietuvių liaudies dainas, paskelbtos 25 dainos su melodijomis.

Važinėdamas po Lietuvą F.Kuršaitis rinko lietuvių kalbos žodžius. Jam padėjo Simonas Daukantas, Motiejus Valančius, Antanas

Baranauskas ir daugelis kitų lietuvių kalbos žinovų. Sukaupęs gausią medžiagą, 1870–1883 m. jis sudarė 2-jų dalių vokiečių–lietuvių ir lietuvių–vokiečių kalbų žodyną „Wörterbuch der littauischen Sprache“, jam duomenis rinko iš Mažosios Lietuvos lietuvių gyvosios kalbos ir spausdintų šaltinių. Tekstas sukirčiuotas, antroje dalyje laužtiniuose skliaustuose surašyti žodžiai, dėl kurių autentiškumo jis nebuvo tikras.

F.Kuršaitis laikomas vienu lietuvių kalbos rašybos kūrėjų. Lietuvių kalbos leksikografijai ir ypač akcentologijai reikšmingais savo darbais padėjo mokslinius pagrindus lituanistiniams tyrinėjimams, tačiau, amžininkų nuomone, nepadarė nieko, kad lietuvių kalba Mažajoje Lietuvoje išliktų gyva. Būdamas monarchistas, konservatyvių pažiūrų žmogus, nerėmė lietuvių tautinio atgimimo nei Mažajoje, nei Didžiojoje Lietuvoje, bet jo veikla pristabdė Mažosios Lietuvos lietuvių nutautimą. Jo darbus pratęsė sūnėnas Aleksandras Kuršaitis.

Mirė F.Kuršaitis 1884 m. rugpjūčio 23 d. Krante (dab. Zelenogradskas, Kuršių nerija), palaidotas Karaliaučiuje.

Keleiwis

Karaliaučiaus Draugiamis Lietuvininkams Žinias parneszai.

№ 1. Karaliaučius, Šeštadienis, 1849.

Šiandienos rašyti yra, kaip ir visada, labai daug. Tačiau šis rašytas yra labai svarbus, nes jame yra daug naujų žodžių ir frazių, kurios yra labai naudingos lietuvininkams. Šis rašytas yra labai svarbus, nes jame yra daug naujų žodžių ir frazių, kurios yra labai naudingos lietuvininkams.

Šis rašytas yra labai svarbus, nes jame yra daug naujų žodžių ir frazių, kurios yra labai naudingos lietuvininkams.

Lietuvių kalbos, tautos ir K. Donelaičio bičiulis iš Karaliaučiaus

Šiomet savo 65-ąsias gimimo metines mini Borisas Bartfeldas - vienas žymiausių Karaliaučiaus krašto kultūrininkų, Rusijos rašytojų sąjungos Karaliaučiaus srities organizacijos pirmininkas, I. Kanto draugijos prezidentas, Karaliaučiaus regioninio visuomeninio kultūros fondo valdybos narys, poetas, verslininkas, mecenatas.

Šį kraštą jis laiko savo tėvyne, nuodugniai domisi Prūsijos istorija, jautriai puoselėja senąjį paveldą, siekia įamžinti žymiausių Prūsijos kultūrininkų, mokslininkų atminimą. B. Bartfeldas – vienas aktyviausių Kristijono Donelaičio poezijos populiarintojų, aktyvus lietuvių kultūros ir Lietuvos istorijos propaguotojas.

Kartu su kitais intelektualais, mokslininkais, kultūrininkais jis esmingai ir ryžtingai kovojo, kad būtų išsaugotas K. Donelaičio memorialas ir muziejus Tolminkiemyje. 2011 m. už nuopelnus garsinant Lietuvos vardą Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos apdovanotas Diplomatijos žvaigžde. Pernai jis Rūtai Dajotaitei - Leonovai padėjo išleisti knygą rusų kalba apie Liudviką Rėzą.

B. Bartfeldas aktyviai dalyvauja siekiant išsaugoti ir puoselėti Karaliaučiaus ir visos srities senąjį materialųjį paveldą. Jis dažnai viešai rašo, pasisako ir diskutuoja dėl Karaliaučiaus pilies atkūrimo galimybių, deda pastangas, kad šis projektas pajudėtų iš mirties taško. B. Bartfeldas gerai pažįsta ir Lietuvos patirtį restauruojant svarbius architektūros paminklus, taip pat ir atkuriant Valdovų rūmus Vilniuje, jau kelis dešimtmečius palaiko artimus ryšius su Valdovų rūmų atkūrimo projekto vadovu dr. Kaziu

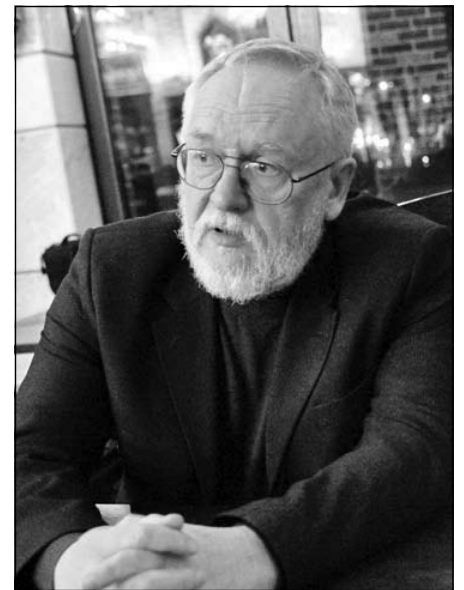
Napaleonu Kitkausku, su kuriuo jį suvedė bendras siekis išsaugoti K. Donelaičio paveldą.

B. Bartfeldas buvo vienas iš iniciatorių 2013 m. lapkričio 7 d. Karaliaučiaus miesto bibliotekoje pristatant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimą ir jų pritaikymą muziejinėms funkcijoms. Tuomet kilo idėja ir Vilniuje plačiau pristatyti Karaliaučiaus pilies bei miesto istorinio centro atstatymo viziją, apie tai buvo diskutuojama ir minėtame kultūros vakare Karaliaučiuje.

B. Bartfeldas aktyviai kuria eiles, jas dažnai skaito renginiuose. Birželio 18 dieną jo eilėraščių galėjo pasiklausyti Šakių rajone, Kidulių dvare į Poezijos šventę susirinkę svečiai bei klausytojai nuotoliniu būdu. Renginyje jis perskaitė savo eilėraščius iš ciklo "Metų laikai", skirto K. Donelaičiui ir "Trys šimtai žodžių lietuvių kalba". Nuoširdžiai sveikindami sukaktuvininką, pastarąjį eilėraščių spausdiname originalo kalba.

Триста слов на литовском

Конец декабря.
Отдавая привычному дань,
Ждёт
Природа мороза
И первого прусского снега.
Но только январь,
Спрятав в варежку зябкую длань,
Утолит эту вечную русскую жажду
К пространству,
Уходящему в белую даль,
И к желанью
Затеряться в земландских полях
Иль умчаться
По почтовому старому тракту
На север -
К жемайтійским болотам

И литовским дремучим лесам,
Там, где Неман
Встает на пути беглеца.
Сам,
Служа и границей,
И санной ледовой дорогой,
Разделяя не столько простран-
ства,
Но два языка,
Безнадёжно далеких
В своей первородной основе.

Будто в зеркало глядя,
Не видишь лица,
Но грешишь не на зренье, а вроде
На дифракцию света,
Дрожанье
Испарённого воздуха
В восходящем тёплом потоке.

Суть проблемы ясна -
Нехватка моста
Своего
Через Неман, Шешупе иль Руссе-
не.
Мост не длинен -
Всего лишь на триста заучен-
ных слов.
«Лаба дена»,
Привет, «кур важёй», пирог
очень вкусен,
До встречи!
Но как много мы сможем по-
строить мостов,
Заложив в их фундамент слова,
Что мы выучим вместе.

Atvelykio šventė Tilžėje

Šventės Tilžėje akimirka

Balandžio 11 d. Tilžės (Sovetsko) lietuvių bendruomenė kartu su Lietuvos Respublikos konsulatu Tilžėje paminėjo Atvelykio šventę. Visi susirinkusieji dalyvavo Kristaus Prisikėlimo parapijos bažnyčios pamaldose, vėliau šventė persikėlė į parapijos salę. Su Šv. Velykomis ir Atvelykiu pasveikino konsulato vadovė, įgaliojami ministrė Daiva Mockuvienė.

Atvelykio šventė dar liaudyje

vadinama „Vaikų Velykėlėmis“. Minėjimo metu buvo prisimintos Velykų tradicijos ir papročiai, pasidžiaugta įvairias raštais ir technikomis margintais margučiais, vaikai noriai dalyvavo ir rungėsi margučių ridenimo varžytuvėse, skambėjo bendruomenės dainos apie atbundančią gamtą, pavasarį ir Lietuvą.

Lietuvos konsulato Tilžėje informacija ir nuotrauka

Dovanų nebūna per daug

Artėjant birželio 1-ajai – tarptautinei vaikų gynimo dienai – vaikai, lankantys lietuvių kalbos ir etnokultūros būrelį „Kalba per kultūrą, kultūra per kalbą“ Lazdynų (Krasnoznamenško) vaikų ir jaunimo namuose sulaukė malonios savo pedagogės ir tėvų dovanos – kelionės į Tilžę (Sovetską). Ekskursijos metu vaikai galėjo susipažinti su krašto

kultūros ir istorijos paminklais, nes užsiėmimų metu sužinojo daug įdomaus apie krašto istoriją, švietimo ir kultūros veikėjus, o dabar galėjo daug ką pamatyti savo akimis.

Didžiausią įspūdį visiems paliko „Tilžės teatro“ aplankymas, kur vaikai galėjo pamatyti spektaklį „Varlė karalienė“ rusų liaudies pasakos motyvais. Teatro aktoriai

paruošė dar vieną staigmeną – galimybę nusifotografuoti su pasakos veikėjais scenoje. Vaikams tai sukėlė ypatingą džiaugsmą.

Grįždami namo, visi sustojo Ragainėje (Nemane), kur nusifotografavo prie kunigaikštystės (žiniuonės) Raganitos, davusios pavadinimą ir miestui skulptūros. Kelione visi liko labai patenkinti.

Alma Balaikaitė-Janvariova,
papildomo ugdymo pedagogė

Apsilankymas „Tilžės teatre“ ir bendra nuotrauka su aktoriais

20-oji lietuvių kalbos olimpiada – nuotoliniu būdu

Karaliaučiuje (Kaliningrade) ir Tilžėje (Sovetske) gegužės pabaigoje surengtas baigiamasis 20-osios lietuvių kalbos olimpiados etapas, vykęs nuotoliniu būdu. Šiomet olimpiada buvo skirtas 202 metams minimoms 200-osioms garsiojo lingvisto, pirmosios akademinės lietuvių kalbos gramatikos autoriui Augustui Šleicheriui. Iš viso šioje olimpiadoje dalyvavo 68 dalyviai.

Vokiečių kalbininkas A.Šleicheris padarė nemažą įnašą į lietuvių kalbos ir baltų prokalbės tyrinėjimus. 1852 m. jis atvyko į Lietuvą ir čia išmoko lietuvių kalbos, pradėjo užrašinėti dainas, pasakas, kitą tautosaką. Jis lietuvių kalbą, kaip itin archajišką, įvedė į lyginamuosius indoeuropeistikos veikalus, sudarė veikalą, kuriame nagrinėjo baltų dievavardžių kilmę, išleido minėtą gramatiką. 1865 metais jis išleido veikalą „Kristijono Do-

nelaičio lietuviškoji poezija“.

Užbaigiant olimpiadą buvo surengtas dalyvių ir juos parengusių pedagogų apdovanojimas. Nugalėtojai ir laureatai skaitė lietuvių autorių eiles, pristatė savo kūrybinius darbus. „Aukšiniai“ olimpiados medaliai buvo įteikti Tilžės (Sovetsko) kūrybos ugdymo centro atstovui Iljai Truncui, Glebui Gončiarovui iš Karaliaučiaus internato-licėjaus, lietuvių kultūros

draugijos Karaliaučiuje narėms Dianai Krasnikovai ir Anai marijai Jegorovai, Kybartų Kristijono Donelaičio gimnazijos moksleivei Gretai Vėlavičiūtei ir lietuvių kalbos kursų dalyviui Nikitai Kilimnikui. Antrąją ir trečiąją vietas užėmę dalyviai taip pat buvom apdovanoti atitinkamais medaliais.

Aleksas Bartnikas,
vertinimo komisijos pirmininkas

V.Mačernio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas

2021 m. birželio 5 d. Lietuva minėjo poeto Vytauto Mačernio 100-ąsias gimimo metines. Lietuvos Respublikos Seimas yra paskelbęs 2021-uosius metus V. Mačernio metais.

2021 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos konsulas Tilžėje (Sovetske) kartu su konsulinės apygardos lietuvių bendruomenės nariais paminėjo vieno jauniausių lietuvių literatūros klasikų - V. Mačernio 100-ąsias gimimo metines.

Po įgaliotosios ministrės, konsulato vadovės Daivos Mockuvienės sveikinimo žodžių susirinkusiems nuotraukomis, vaizdo įrašais, žodžiu ir daina buvo prisiminta tragiška V. Mačernio lemtis, jo biografija, pasaulėžiūra, kūryba. Lietuvių bendruomenės nariai paskaitė V. Ma-

černio eiles ir tokiu būdu pasidalijo poeto atminimu vieni su kitais, įprasmindami šio jaunio rašytojo atminimą. Keletas valandų prabėgo

nepastebimai dėl savo prasmingumo, gilumo ir jaunatviškumo. Skaitovams buvo įteiktos dovanėlės su tautine simbolika.

Po minėjimo Tilžėje

Lazdynėliuose – inkilai ir vasarinė talka

Birželio 4-ąją Lietuvos generalinio konsulato Karaliaučiuje (Kaliningrade) darbuotojai kartu su konsulato vadove Aušra Černevičiene lankėsi Kristijono Donelaičio gimtinėje Lazdynėliuose, kur surengė vasarinę aplinkos tvarkymo talką.

Apsilankymai Kristijono Donelaičio gimtinėje jau tapo gražia Lietuvos Respublikos generalinio konsulato tradicija, kurio darbuotojai nuolat rūpinasi šio objekto priežiūra. Dar pavasarį konsulato darbuotojai į Lazdynėlius atvežė nemažai inkilų, kuriuos iškėlė šalia paminklinio akmens K. Donelaičiui augančioje ažuolų giraitėje. Dabar čia jau yra nemažai paukščių.

Lietuvos generalinio konsulato Karaliaučiuje informacija ir nuotraukos

Seminaras lietuvių kalbos pedagogams

Neseniai Karaliaučiuje nuotoliniu būdu surengtas lietuvių kalbos seminaras pedagogams, kurie įgyvendina lietuvių kalbos ir etninės kultūros mokymo programą. Šį seminarą vedė Vytauto Didžiojo universiteto švietimo akademijos tarptautinių ryšių vadovė Vilma Leonavičienė.

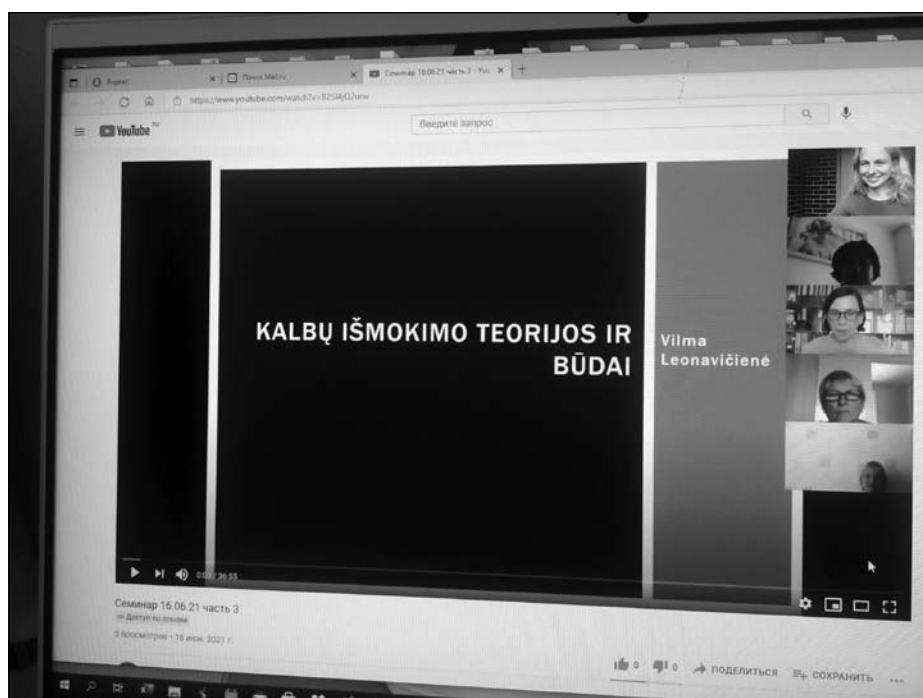
Seminaro metu surengta ne tik teorinė dalis, bet ir daug dėmesio skirta besimokančių lietuvių kalbos fonetinei sistemai, turint galvoje visas šios kalbos ypatybes. Seminaro dalyviai pasidalino praktika mokant vaikus ortoepijos - tai fonetikos šaka, kurios objektas yra bendrinės kalbos garsų bei jų samplaikų taisyklingas tarimas.

Baigiamojoje seminario dalyje lektorė pateikė rekomendacijas, kaip panaudoti kalbos garsinį ar-

senalą. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į lietuvių kalbos fonetinės sistemos panašumą su kitomis

indoeuropiečių kalbomis, įskaitant ir rusų kalbą.

Aleksas Bartnikas

„Metų“ vertėjas į graikų kalbą Sotiris Sauliotis: „Graikus jaudina liaudiškos išraiškos būdai“

Pernai Kristijono Donelaičio „Metai“ pirmą kartą išleisti ir lietuvių kalba. Tai buvo bendras Lietuvių kultūros instituto, Lietuvos ambasados Graikijoje ir Kristijono Donelaičio draugijos projektas. Šįkart supažindiname su poemos vertėju į graikų kalbą Sotiriu Sauliočiu.

Jis gimė Salonikuose 1971 metais, Graikijoje studijavo graikų filologiją, taip pat socialinį darbą Danijoje. Yra vertėjas iš lietuvių į graikų ir danų kalbas. Iš lietuvių į graikų kalbą 2015 metais išvertė Neringos Abrutytės eilėraščių knygą „Rojaus ruduo“ – tai buvo pats pirmasis lietuvių poezijos vertimas tiesiogiai iš lietuvių į graikų kalbą, taip pat Dalios Staponkutės esė „Iš dviejų renkuosi trečią“ (Atėnai, 2017), iš lietuvių į danų kalbą - Neringos Abrutytės „Pirštus“.

Vertėjas parengė vertimus an-

tologijoje „Septyni šiuolaikiniai lietuvių poetai 21-ame amžiuje“ (Salonikai, 2018) bei kituose leidiniuose. Į graikų kalbą S.Sauliotis yra išvertęs keletą garsiosios norvegų rašytojo Karlo Ove Knausgardo knygos „Mano kova“ dalių, o iš viso vertėjas kalba net septyniomis kalbomis.

Vertimais jis užsiima nuo 1996 metų, bet dirba ir kitose srityse, panaudodamas savo kalbų įgūdžius. 2008-2009 metais jis dirbo spaudos sekretoriumi Graikijos ambasadoje Kopenhagoje, 2011-2012 metais – spaudos ir viešųjų ryšių sekretoriumi Benino respublikos ambasadoje Kopenhagoje, viešųjų ryšių vadybininku

Danijos filmų draugijoje „Filmplatform“ ir kitur. Iš viso jis išvertė 18 knygų.

- Kada ir kaip jūs susidomėjote Lietuva ir lietuvių literatūra? Kokį kūrinį pirmiausiai išvertėte iš lietuvių kalbos?

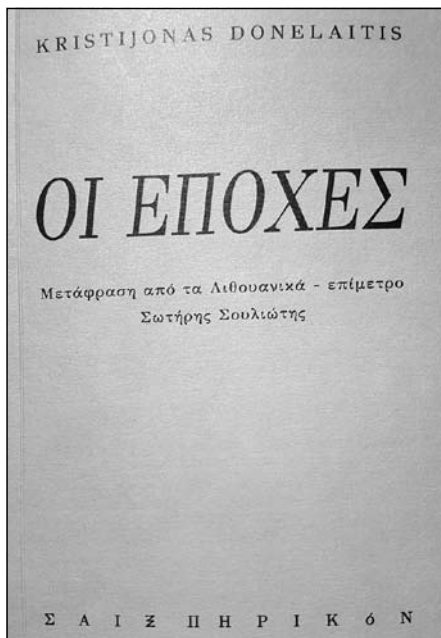
- Tai buvo labai seniai, 1995-aisiais metais, kai mokiausi kalbotyros Salonikų universitete. Kalbotyrininkams lietuvių kalba įdomi kaip viena iš indoeuropiečių kalbų. Vienas dalykas atnešė kitą - mūsų universitetas turėjo pasikeitimo programų stipendijas į Vilnių, man tai pasirodė labai egzotiška, tada apie Lietuvą dar mažai kas ką nors žinojo. Ir jau Lietuvoje aš išmokiau lietuvių kalbą, tada pradėjau norėti ką nors daryti su ta kalba, t.y. išversti literatūrą.

- Kas paskatino imtis Kristijono Donelaičio „Metų“ vertimo į graikų kalbą?

- Tuo metu, kai pradėjau versti „Metus“, tai buvo mano idėja, kuriai ir Lietuvos ambasadorius Graikijoje Rolandas Kačinskas, ir leidėjas Georgios Alisanoglou pri-

(Iš kairės) vertėjas Sotiris Sauliotis, rašytoja Dalia Staponkutė ir ambasadorius Rolandas Kačinskas

„Metai“ pasirodė ir graikų kalba.

tarė ir įvertino teigiamai. Be jų šito K.Donelaičio vertimo į graikų kalbą nebūtų buvę, nors idėją išversti „Metus“ man buvo davęs mano studijų laikais Lietuvoje Vilniaus universiteto dėstytojas Mindaugas Strockis. Tada, tiesą pasakius, galvojau, kad šio sumanymo niekada nepavyks įgyvendinti, kad apskritai Graikijoje niekas nesidomėtų nei Kristijonu Donelaičiu, nei jo sukurtais „Metais“. Bet kaip dažnai būna, ateina laikas viskam - Mindaugas Strockis buvo teisus, o aš ne. Jam irgi dėkoju.

- Su kokiais iššūkiais susidūrėte vertimo metu? Kas buvo sunkiausia, sudėtingiausia?

- Didžiausias iššūkis buvo hegzametras ir rimavimas: norėjau išversti lietuvišką hegzametą į graikišką hegzametą, nes kitaip prarandamas visas K.Donelaičio stilius. Ir kitas iššūkis – jo kalba: turėjau surasti atitinkamą graikų kalbos versiją, liaudišką, bet kartu ir literatūrinę. Tam man padėjo Homero epų vertimai į šiuolaikinę graikų kalbą. Mažesni, bet irgi svarbūs iššūkiai buvo ir žmonių vardai, bet tai jau yra susiję su kalba.

- Verčiant poemą į kitas kal-

bas vertėjai negalėjo išlaikyti hegzometro, o graikų kalba tai leido. Kiek tai palengvino ar gal pasunkino vertimą?

- Tikrai pasunkino, nes jei būčiau išvertęs be hegzometro, net be rimavimo, būtų viskas daug lengviau. Bet tada tai jau nebūtų Donelaitis, o tik paprastas pasakojimas. To aš tikrai nenorėjau. O paskui, pagaunant ritmą, viskas jau ėjo tarsi savaime – atsirado ir įkvėpimo, ir jėgų. Svarbiausiai buvo apsispręsti kad tik taip, išlaikant hegzametą galima išversti „Metus“ į graikų kalbą.

- Kodėl buvo nuspręsta knygą išleisti veidrodiniu principu, t.y. įdedant ir lietuvišką, ir graikišką tekstą?

- Tai buvo leidėjo idėja, nes taip jis paprastai daro ir su kitų kalbų vertimais, juolab kad su lietuvių kalba yra įdomiau skaitytojams pažiūrėti ir tą nežinomą egzotišką lietuvišką originalą.

- Kaip jūs pats vertinate šį kūrinį, ar poema sulaukė susidomėjimo Graikijoje, kas yra ir gali būti jos skaitytojais?

- Leidėjas sako, kad susidomėjimo yra, o „modernesni“ kūriniai tokio susidomėjimo net ir neturėjo. Manau, kad skaitytojais gali būti visokie, bet graikus paprastai jaudina liaudiškos išraiškos būdai ir stilius, ypač senesnes kartas.

Šis projektas įgyvendintas Lietuvos kultūros instituto, Lietuvos ambasados Graikijoje ir Kristijono Donelaičio draugijos bendromis pastangomis. Jų paramą ir palaikymą aš jaučiausi per visą vertimo procesą, dažnai su tų institucijų atstovais bendravau. Aš jiems visiems esu labai dėkingas.

- Ar ateityje galima tikėtis jūsų naujų vertimų iš lietuvių į graikų kalbą?

- Taip, be jokios abejonės.

Algis Vaškevičius

Menininkė

Dailininkė Jūratė Buožienė gimė Šiauliuose, baigė Klaipėdos S.Šimkaus aukštesniąją muzikos mokyklą, o 1985 metais sukūrė autorinę tekstilės marginimo techniką, kuria ne kartą įamžino ir Kristijoną Donelaitį bei jo kūrybą.

1988 m. ji baigė Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, Povilo Stravinsko fortepijono klasę, dabar dirba fortepijono mokytoja Vilniaus Algirdo muzikos mokykloje. Ji yra Lietuvos tautodailininkų sąjungos narė, meno kūrėja, nuo 2012 metų surengusi personalinę parodą „Dingę prūsai“ Kačerginės kultūros centre, Joniškio kultūros centre ir kitur, taip pat personalinę parodą „Donelaitis“ Kačerginės kultūros centre, įvairiose šalies bibliotekose, pernai surengusi personalinę parodą „Vandens formos“ Adomo Mickevičiaus bibliotekoje ir Rusnės salos etnokultūros centre.

Jai nesvetima ir edukacinė veikla – J.Buožienė 2018 metais surengė kaligrafinį performansą „Dingę prūsai“ Šiaulių dailės galerijoje, 2018-aisiais skaitė paskaitą „Atrask Donelaitį“ Dovilų mokyklos mokiniams, 2018 metais su paveikslų ciklu „Donelaitis“ dalyvavo renginyje, skirtame Vydūno metams Kintuose, paskaitą apie K. Donelaičio asmenybę 2018 metais skaitė Kintų pagrindinės mokyklos vyresnių klasių mokiniams, dalyvavo K. Donelaičio raštų skaityme Buikų kaime.

Jos paveikslai eksponuoti Žemaičių dailės muziejuje Biržuvėnų dvare, Vilniaus Gedimino technikos universiteto bibliotekoje, valstybiniame psichikos sveikatos centre, Antakalnio bibliotekoje, Vilniaus Algirdo muzikos mokykloje ir kitur. Autorę pakalbino apie jos susidomėjimą K.Donelaičiu ir jo įamžinimą dailės darbuose.

Jūratė Buožienė savaip įamžina K.Donelaitį

- Papasakokite žurnalo skaitytojams apie save.

- Mokiausi fortepijono specialybės S.Šimkaus aukštesniojoje mokykloje, Lietuvos muzikos akademijoje. Mokau vaikus Vilniaus Algirdo muzikos mokykloje. O medžiagų marginimas lydi mane visą gyvenimą – prasidėjo nuo rūbų

(nes juk reikėjo ką nors įdomesnio apsirengti), o kai pasidarė per mažai ploto pasakojimui – atėjo laikas paveikslams.

- Esate ir muzikė, ir dailininkė. Kaip suderinate šiuos talentus ir veiklas?

- Paveiksluose pritaikau muzikos akademijoje įgytas žinias: ritmas, dinamika, polifonija, forma, pagrindinės ir šalutinės temų pokalbis - viskas tinka tiek muzikai, tiek vaizduojamajam menui.

Įsimintinos maestro Povilo Stravinsko pamokos liepia siekti ne tik garso, bet ir vaizdo skam-

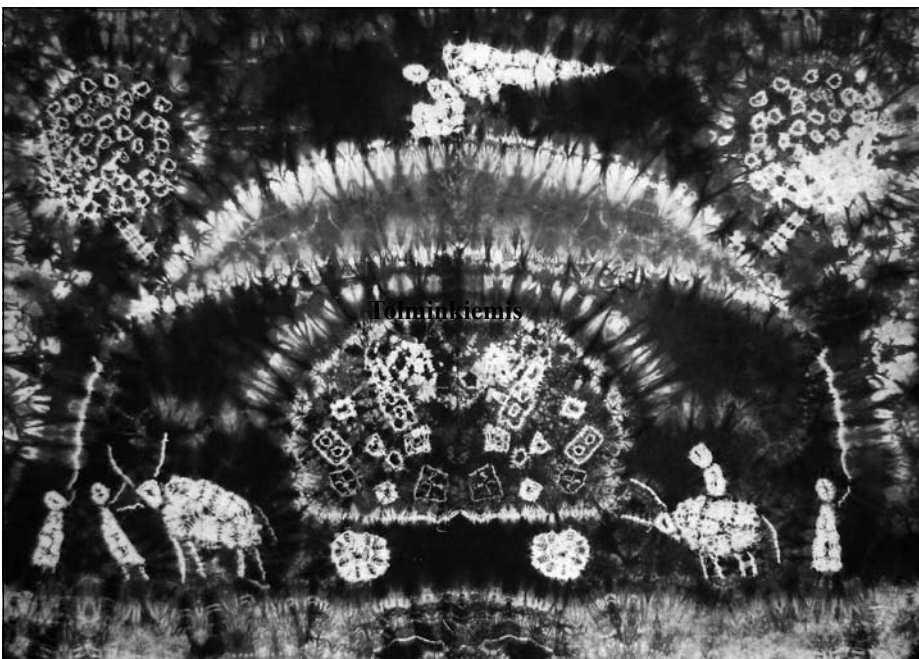
besio. Nepersaldinti, jokių „odesų“, jokių nereikalingų judesių, tik tiek, kiek reikia – ir palikti žiūrovui pabaigti mintį.

- Naudojate originalią tekstilės marginimo techniką. Kuo ji ypatinga?

- Audinio dažymo būdą, kai išgaunami konkretūs vaizdai ir kontūrai, sugalvojau, norėdama surišti ciklameno žiedą. Tai buvo taip seniai, senų senovėje, kai dar nebuvo interneto, televizija skelbdavo optimistines žinias, o knygas kopijuodavo benzinu kvepiančiais aparatais.

Naujienos iš kito pasaulio sunkiai prasiskverbavo, todėl visi tekstilės marginimai buvo vadunami batika. Dabar aišku, kad tai panašiau į *shibori*, *tie-dye* ar *plangi*. Dažymo principas tas pats – reikia neleisti dažams patekti į tas audinio vietas, kur turi atsirasti koks nors vaizdas. Tai daug laiko ir kruopštaus darbo reikalaujantis būdas: prieš dažant medžiagą, ant jos nupiešiu paveikslą, vėliau daigstau, siuvinėju, raišioju, glamžau ir lankstau. Paskui visą tą suraišiotą raizginį nardinu į verdančią dažų katilą - štai jau pusė darbo.

Dabar belieka laiku ištraukti nudažytą medžiagą ir labai greitai atvėsinti, fiksuoti dažus, ir – ilgiausias darbelis – atsargiai viską išpainioti, atrišti, nukarpyti, išardyti siūlus, tuo pačiu metu vis skalaujant šaltame vandeny ir stipriai skalbiant ūkišku muilu. Jei dažau keliomis spalvomis – viskas kartojasi dar kartą. Sustoti vidury darbo negalima, todėl dažymo procesas prasideda anksti ryte, kad vakare jau galėčiau pakabinti paveikslą džiūti. Kai „išviriau“ savo pirmą paveikslą, negalėjau atsidžiaugti, - tiek netikėtų šešėlių ir raštų gavau dovanų šalia savo siuvinėtų žmogeliukų, o medžio vidury – širdelė, kurios nesiuvinėjau ir nerišau.

Tolminkiemis

Kiekviename paveiksle būna tokių mažų stebuklų, ir kiekvieną kartą, išraišiodama medžiagą, jų laukiu.

- **Jūs sukūrėte darbų ciklą „Donelaitis“. Kaip kilo šio ciklo idėja, su kokiais iššūkiais susidūrėte?**

- Paveikslų ciklas „Donelaitis“ buvo skirtas 300-osioms lietuvių poeto gimimo metinėms. Artėjant tokiam solidžiam jubiliejui, Lietuvoje kilo susidomėjimas K.Donelaičiu, vyko diskusijos, skaitymai, ir taip pasirodė trupu, kad tiek mažai likę liudijimų apie tokį iškilų žmogų - tik laiškų nuotrupos, bažnytiniai įrašai, per stebuklą nesudegę poezijos nuorašai. Apie kitus poeto talentus – mechaniką, klavesinų gamybą, sodininkystę, muzikos kūrybą – beveik nieko... Šeima – irgi paslaptis, nors brolis Frydrichas padirbo pirmą fortepijoną Prūsijoje. Noras išgirsti tą dingusią Donelaičio muziką ir paskatino mane sukurti paveikslus, atkartojančius įsivaizduojamas nežinomos muzikos formas, atgyjančias Prūsijos žemės spalvomis. Tai ir visi „Donelaičio“ ciklo paveikslai – lyg su klausimu – o ką dar būtų sukūręs Donelaitis, jei ne karas, gaisras, amtmonas Ruigys?

- **Esate skaičiusi paskaitą „Atrask Donelaitį“, taip pat skaičiusi jo kūrybą viešai. Kaip ir kodėl apskritai susidomėjote K.Donelaičiu?**

- Toje pačioje pasaulio kryžkelėje, kur kadaise gyveno prūsai, prieš tris amžius gimė Kristijonas Donelaitis, žmogus ne pagal šio pasaulio madą, daugeliu talentų apdovanota asmenybė. Tai įsimintinai datai paminėti sukurtas paveikslų ciklas „Donelaitis“ – tarsi „Dingusių prūsų“ tąsa. Mažosios Lietuvos žemėje dar daug paslėptų istorijų, laukiančių savo eilės būti atskleistoms. Man ir Donelaitis – didelė paslaptis. Neįtikėtinų

gabumų žmogus, įstrigęs istorijos atplaišoje, besistengiantis išplaukti iš klampaus buitės liūno ir leidžiantis sielai atsikvėpti kurdamas. Koks turėjo jaustis vienišas tarp būrų, šveicarų, valdininkų tas hegزامetro meistras, - aprašė juos, bet iš jų nieko nesiskolino – nei liaudies dainų, nei pasakų. Tik buitės ir gamta, kuri tą buitį taurina.

Pristatydama parodas laukiu žmonių reakcijos – o kas jiems yra Donelaitis? Ypač įdomios šiuolaikinių vaikų mintys apie pasakėčias, atspindinčias to meto dorovines ir moralines nuostatas. Skaitymai – taip pat parodų pristatymo dalis, - taip įdomu klausytis, kaip kiekvienas žmogus Donelaitį kitaip skaito.

- **Dar vienas jūsų darbų ciklas – „Dingę prūsai“. Kodėl jums artima Mažosios Lietuvos tema?**

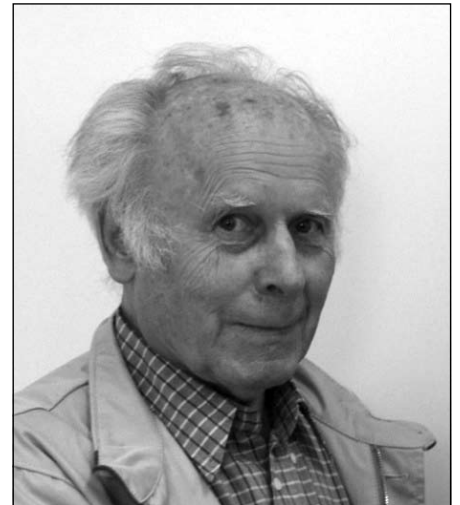
- Paveikslų ciklą „Dingę prūsai“ kūriau remdamasi istorinių raštų žiniomis. Prūsijos žemės netikėtas ir keistas likimas jau seniai nedavė ramybės - tokia lyg nutrypta tautų judėjimo tai į Rytus, tai į Vakarus stotis. Kartais kažkieno ilgiau apgyvendinama, bet ir vėl po kurio laiko negailestingai nušluojama kokios nors negandos. Tokia graži, derlinga žemė, apsupta vandenų. Kelionės po Karaliaučiaus sritį metu niekaip nepaliko liūdnas įspūdis iškirto parko: nors medžių daug, gamta atsiima teritorijas. Didžiulio civilizacijos sluoksnio išnykimas. O gal taip ir turi būti?

- **Kokių kūrybinių planų turite, ar Mažosios Lietuvos tema išliks jūsų kūryboje?**

- Kūrybiniai planai dažniausiai planuojasi patys. Praėjusiais metais baigiau paveikslų ciklą „Vandens formos“ ir paleidau pakeliamti po Lietuvą. Dabar laukiu – o kas toliau?

Algis Vaškevičius

Dailininkas

„Nuo seno domėjausi Mažąja Lietuva. Traukė mažlietuvių lietuviška veikla, jų indėlis į mūsų tautos kultūrą, literatūrą, raštiją. Esu sukūręs žinomo Mažosios Lietuvos tyrėjo ir patrioto Viliaus Peteraičio, iškilaus mažlietuvio, rašytojo, mąstytojo ir filosofo Vilhelmo Storostos – Vydūno medalius. Tačiau labiausiai mane domino Kristijonas Donelaitis,“ - sakė dailininkas Stasys Makaraitis.

Su S. Makaraičiu arčiau susipažinau Vilniuje, Šv. Jonų gatvės meno galerijoje, kai ten vyko tarptautinė medalių paroda. Jo sukurti medaliai, šie smulkiosios skulptūros kūriniai, iš karto krito į akis, todėl panorau susipažinti ir su jų autoriumi. Tada apie S. Makaraitį parašiau ir pirmąjį rašinį. Vėliau jau teko apie jį rašyti ne kartą, nes jis pasižymėjo ypatingu darbštumu ir kūrybingumu, o žurnalistinis dėmesys virto gana artima draugyste.

Dabar daug S. Makaraičio metalo plastikos darbų puošia viešuosius ir privačius interjerus bei eksterjerus. Vienas jų – garsieji metaliniai vartai prie Vilniaus universiteto Adomo Mickevičiaus kiemo. Tačiau jo aistra buvo mažoji metalo plastika - medaliai. S. Makaraitis sukūrė keletą šim-

Stasys Makaraitis ir K. Donelaitis

tų medalių žymiems žmonėms, svarbiems Lietuvos objektams, įvairioms sukaktims. Kaip dailininkas - medalistas S. Makaraitis dalyvavo Baltijos šalių bienalėse, trienalėse, Lietuvos dailininkų kūrybos parodose, respublikiniuose skulptūros konkursuose, kuriuose ne kartą yra laimėjęs pirmąsias ar prizines vietas.

„Prie Kristijono Donelaičio temos grįždavau ne kartą. Įkūnijimo problemos iškildavo dėl jo asmenybės masto, daugiaplanės veiklos ir didelės reikšmės Lietuvos kultūrai. Jis traukė ir kaip iškilus poetas, rašytojas, ir kaip dvasios tėvas, kunigas, tuo pačiu ir lietuviybės gynėjas, stiprintojas. Kartais mano mintis užvaldydavo jo geneali poema „Metai,“ kartais jis iškildavo ir kaip kunigas, – sakė S. Makaraitis. – Tų sugrįžimų pasekmė – vienas po kito sukurti K. Donelaičio medaliai“.

Dabar žvelgiant į S. Makaraičio sukurtus medalius matai tik varijanti meniška sukurtus portretus, kitus piešinius, kaligrafiškai išvedžiotus tekstus. Atrodo, viskas lengva, skamba, akiai miela. O iš tiesų medalių kūrimas iš metalo yra sunkus, sudėtingas kūrybinis darbas. Manau, „Donelaičio žemės“ skaitytojams bus įdomu kartu su dailininko dukra Indre Makaraity-

te kilstelėti medalių kūrimo technologijos paslapties skraistę.

„Reta buvo diena, kai tėtis nepalinktų prie stiklo plokštelės, su mažyte lopetėle rankoje, plastilino gabalėliu ir specialiais akiniais. Prie stalo su šviesa, o dieną – ant taburetės prie lango. O kai nulipdydavo formą iš pilkai žalio plas-

kad nenutrupėjo nė viena raidelė ar – kaip tyčia, gal todėl, kad labiausiai atsikišusi, nosis – būdavo baisiai patenkintas, ilgai laikydavo rankoje medalį, visai jį sukiodamas, žiūrėdavo iš įvairių kampų, dažniausiai prieš langą virtuvėje ir vertindavo,“ - prisimena dukra I. Makaraitytė.

Man žinomi trys S. Makaraičio sukurti K. Donelaičio medaliai. Ar buvo jų daugiau, dabar nesužinasi, nes menininkas išėjo Anapilin 2014 metais.

Dabar žvelgiant į jo iš vario sukurtus K. Donelaičio medalius akivaizdžiai gali pajusti, kokios mintys tuomet buvo užvaldžiusios dailininką. Medaliuose, kuriuose cituojamos eilutės iš „Metų“ ar tik poemos dalių pavadinimai K. Donelaitis atskleidžiamas kaip didis poetas.

Medalyje, kur K. Donelaitis palinkęs prie stalo su žąsies plunksna, o už jo stovi aukštu, į dangų šaunančiu bokštu pasidabinusi Tolminkiemio bažnyčia, poetas parodomas ir kaip kunigas.

„Gera pažinojau dailininką Stasį Makaraitį, teko rašyti apie jo kūrybą. Manau, su bažnyčia jį pirmiausia siejo dvasinio tobulėjimo poreikis, taip pat ir konkretūs sakraliniai dailės darbai, kurie, kaip žinia, išreiškia tikėjimą aukščiausia ir tobiliausia būtimi, skelbian-

S. Makaraitis Donelaičio medalis, aversas, 2012 m.

tilino ant stiklo – dažniausiai tai būdavo vyrai ir moterys, jų veidai, neretai – architektūros paminklai ar kokia abstrakcija, prasidėdavo įdomiausia. Tėtis užmaišydavo gipso mišinį, sutvirtindavo metalinę apskritimo formą ir užpildavo.

Kol gipsas stingdavo, mus perspėdavo nepajudinti. Ir stingdavo toji gipsinė forma ant palangės, pačiame kampe, jau visų užmiršta, kol netikėtai – vėl veiksmas – tėtis pakeldavo vieną gipso pušelę nuo kitos ir kai suprasdavo,

tys šventybę, - sako menotyrininkas Albertas Vaidila. - Stasys buvo tikintis. Gerai supratome, kad esame laikini šiame pasaulyje, o visa, ką galime pamatyti, sugebame aptarti žodžiais, fiksuoti, klasifikuoti priklauso mus supančiam regimajam, materialiam pasauliui.

Tačiau egzistuoja ir nematoma šio pasaulio dalis – tai, ką mes intuityviai jaučiame ir esame tikri, kad tai egzistuoja kaip kita realybė. Būtent šiame kitos realybės - dvasingumo ir sielos - pasaulyje slypi įtaigus meno užuomazgos, o neretai ir tikri šedevrai, kurie žiūrovui arba skaitytojui nuskaidrina sielą. Apie tokius menininkus sakoma, kad jie turi Dievo dovaną arba tiesiog yra talentingi. Tokia Dievo kibirkštimi pažymėti ir dailininko Stasio Makaraičio sukurti medaliai.“

Medaliai, kaip pagerbimo ar atminimo ženklai dažniausiai būna plokšti ir apskriti, kartais ovalo formos ar kampuoti. Būna vienpusiai, tik aversas ir dvipusiai, kartu su reversu. S. Makaraitis dažniausiai kurdavo vienpusius medalius, tik aversus, tačiau prisiartinęs prie K. Donelaičio, matyt, pajusdamas, kad į vieną pusę visko, ką nori pabrėžti nepavyks sukelti, kurdavo dvipusius medalius. Į aversą įkeldavo poeto portretą, vardą, pavardę, gyvenimo metus, dar kokį išskirtinį štrichą, o į antrąją medalio pusę, reversą – tą informaciją, kuri netilpdavo į aversą, bet dailininko nuomone, būtina turėjo būti paviešinta, pagerbta. Taip medaliuose atsirasdavo ir „Metų“ knyga, poemos skyrių pavadinimai, Tolminkiemio vaizdai.

Dviejų kūrėjų – poeto Kristijono Donelaičio ir dailininko Stasio Makaraičio virtuali sąveika paliko mums vertingų meninių kūrinių.

Vytautas Žeimantas

Autoriaus nuotr.

Petras Būtėnas: Kristijonas

Lionė Lapinskienė,
Kristijono Donelaičio draugijos
Panevėžio skyriaus narė

Nuo 1914 metų pradžios, sulaukus 200-ųjų gimimo metinių, Kristijono Donelaičio vardas vis labiau augo į mūsų, lietuvių, tautinę savimonę. Tiktai vasarą prasidėjusio Pirmojo pasaulinio karo įvykiai, kai Lietuvoje neliko galimybių mokytis, didelės jaunimo dalies gyvenimą pakreipė kita linkme. Tam, kad galėtų tęsti darbą, nemažai įvairių švietimo įstaigų buvo perkeltos į atskirus Rusijos miestus. Bene daugiausia jaunuolių susitelkė Voroneže, kur nuo 1915 m. rudens, be kitų mokyklų, buvo įkurta ir Martyno Yčo gimnazija.

Vienas žymiausių tuomečių jos mokinių – būsimasis kovų už Lietuvos nepriklausomybę (1919–1923) ir Klaipėdos sukilimo (1923 m. sausis) dalyvis, kalbininkas ir pedagogas Panevėžyje (1925–1944), be kitų veiklos sričių, ir Mažosios Lietuvos istorijos tyrinėtojas Petras Būtėnas (1896 06 27 Dovydu k., Pasvalio r.–1980 10 04 Bostone). Šiomet minime 125-ąsias jo gimimo metines. Ta proga prasminga susipažinti, kaip į jo gyvenimą ir darbus atėjo K. Donelaičio vardas ir ką jam šis vardas reiškė vėliau, kai po 1944 m. liepos turėjo palikti šeimą Panevėžyje ir ne vienerius metus gyventi Vokietijos pabėgėlių stovyklose (1945–1949), o vėliau – Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Neabejotina, kad P. Būtėnas atidžiau su K. Donelaičiu susipažino minėtame Voroneže. Ten jo gimtosios kalbos mokytojai buvo kalbininkai Jonas Jablonskis ir Juozas Balčikonis, neabejingi mūsų tautos kalbos, kultūros ir istorijos

paveldui. Tą atspindi išlikęs kelių puslapių P. Būtėno rankraštis „Donelaičio reikšmė“ – rašinys apie grožinės mūsų literatūros pradininko gyvenimą ir darbus. Aišku, daugiausia dėmesio pagal tuometę mokyklų programą skiriama poemai „Metai“ aptarti, jos veikėjams charakterizuoti. Iš šio rašinio matyti, kad per pamokas Voronežo gimnazistai tikrai buvo supažindinami su K. Donelaičio gyvenimu ir kūryba.

Kita, gerokai išsamesnė pažintis su K. Donelaičiu P. Būtėno laukė tapus 1920 m. Kaune įkurtų Aukštųjų kursų klausytoju ir dar nenusivilkus Lietuvos kariuomenės kūrėjo milinės, vakarais lankant prof. Eduardo Volterio senovės lietuvių literatūros ir Mykolo Biržiškos lietuvių literatūros paskaitas. Toliau M. Biržiškos paskaitų P. Būtėnas klausė ir būdamas nuo 1922 metų vasario 16-osios įkurto universiteto studentas. Kaip žinome, abu minėti mokslininkai, tyrinėdami ir populiarindami K. Donelaitį, jau turėjo nuveiktų konkrečių darbų: prof. Volteris išleidęs ne vieną chrestomatiją su K. Donelaičio „Metų“ ištraukomis ar pasakėčiomis, M. Biržiška mokyklų reikmėms – taip pat ne vieną knygą, tad jie savo studentams tikrai turėjo ką perteikti.

Nuo 1925 m. sausio lietuvių k. mokytoju pradėjęs dirbti Panevėžio mokytojų seminarijoje ir kruopščiai rengdamasis savo pamokoms, P. Būtėnas į K. Donelaitį žvelgė dar plačiau ir būsimiesiems Lietuvos pradžios mokyklų mokytojams stengėsi kuo įtaigiau atverti „Metų“ grožį, atskleisti vertybinių pamatą. Pasak 1996–2002 m. kalbintų buvusių mokinių, šis mūsų literatūros klasikas buvo bene pats mylimiausias P. Būtėno

Donelaitis – dvasinės stiprybės atrama

autorius. Netgi sklido anekdotai – nori išlaikyti lietuvių literatūros egzaminą pas šį mokytoją, gerai išsistudijuok „Metus“ ir hegzame-tru bent kokią ištraukėlę mokėk gražiai, taisyklingai padeklamuoti. Mat P.Būtėnas, turėjęs savą sukurta sistemą, buvo ir „kietas“ kirčiavimo dėstytojas. Žinoma, mokiniai iš anksto vienas kitą būtinai įspėdavo žinoti, ką reikėtų atsakyti, jei mokytojas paklaustų, kokios giminės yra lakštingala K. Donelaičio „Metuose“...

K.Donelaičio P.Būtėnas nepamiršo ir gyvendamas Vokietijos pabėgėlių stovyklose, kur 1946 m. rudenį suorganizavo kursus pradžios mokyklų mokytojams. Be abejo, į jų programą jis įrašė ir K.Donelaitį. Iš šio laikotarpio išlikęs rankraštis atspindi ne tik puikų metodinį P.Būtėno kaip lituanisto pasirengimą ir gebėjimą į „Metus“ gilintis įvairiais aspektais, bet ir K.Donelaičio kaip išskirtinės XVIII a. Mažosios Lietuvos asmenybės vertinimą. Jo esmė – tai mūsų tautos kovų už galimybę išlikti ir puoselėti savo tautinį tapatumą, kaip pasakytume šių dienų kalba, simbolis.

Dar vienas žingsnis į plačias išsamias P.Būtėno donelaitikos studijas išryškėja vadinamuoju užjūrio (1949 m.) gyvenimo laikotarpiu. 1963 m. pabaigoje per įvairius laikraščius ir žurnalus Pasaulio lietuvių bendruomenei išplatinus kreipimąsi 1964-uosius paskelbti K.Donelaičio metais,

P.Būtėnas tampa vienu aktyviausių šio sąjūdžio palaikytojų ir kruopščiu K.Donelaičio gyvenimo bei kūrybos tyrėju.

Ano meto leidiniai („Karys“, „Keleivis“, „Nepriklausoma Lietuva“ ir kt.) spausdina, – kartais ir per kelis numerius, – nemažos apimties analitinius P.Būtėno straips-

nius, atkreipiančius į svečius kraštus pasitraukusių tautiečių dėmesį, kad XX a. vidurio Lietuva yra sovietų okupuotas kraštas ir kad jo gyventojai susiduria su tokio- mis pačiomis lietuviybės, tradicijų, papročių, o svarbiausia – ir gimtosios lietuvių kalbos išsaugojimo problemomis, kurios egzistavo ir K.Donelaičio laikais. Žinoma,

išskirtinio P. Būtėno dėmesio sulaukia poema „Metai“ su tvirtai deklaruojamu vertybiniu pareigos saugoti lietuviybę pamatu, su kalbos meniškumo ir įtaigos studijomis ir pan. O kur K.Donelaičio ir vėlesnių laikų Mažosios Lietuvos vietovardžių studijos, iki šiolei esančios lapuose ir lapeliuose...

Vadinasi, P.Būtėno kultūrinis dvasinis augimas, atsiremiant į K.Donelaitį ir samprata, kaip svarbu branginti lietuviybę, savo šaknis bei gimtąją kalbą – mūsų tautos išlikimo garantą – prasidėjo Voronežo laikotarpiu. Platesnį kontekstą ir „Metų“, išskirtinio lietuvių literatūros paminklo, estetinę vertę P.Būtėnas suvokė studijų Kaune metais. Tapęs Panevėžio mokytojų seminarijos mokytoju, jis toliau gilinosi į šio mūsų grožinės literatūros pradininko gyvenimą ir darbą, kartu savo profesionalias įžvalgas ir poemos ar pasakėčių vertinimus perteikė tiems, kas rengėsi tapti pradžios mokyklų mokytojais.

Vokietijos pabėgėlių stovyklų metais, matant, kad Lietuva yra svetimos valstybės okupuota ir kad atgauti laisvę nebus lengva, mūsų tautiečiams atrama į K.Donelaitį virto dvasinės stiprybės simboliu. Neabejotina: 1964-uosius paskelbus šio klasiko metais, visiems jį geriau pažinti taip pat buvo svarbu. P.Būtėnas, vienas aktyviausių K.Donelaičio kūrybinio palikimo ir gyvenamosios aplinkos tyrinėtojų, šiuo atveju nusipelnė išskirtinės pagarbos.

Žemdirbystės instituto bei jo ekskursija po Karaliaučiaus kraštą

Prie klebonijos Tolminkiemyje

1964 metais, kai buvo minimos 250-osios K. Donelaičio gimimo metinės, archeologams Vytautui Urbanavičiui ir Adolfui Tautavičiui, architektui Napaliui Kitkauskui ir kitiems kilo idėja atstatyti bažnyčią, kurioje jis kunigavo. 1971–1979 m. ši bažnyčia Tolmin-

kiemyje Lietuvos SSR pastangomis ir lėšomis buvo atstatyta ir joje įkurtas K. Donelaičio memorialinis muziejus. Atstatymo projekto autorius - architektas N. Kitkauskas.

Nuo 1976 m. prie Skaičiavimo mašinų specialaus konstravimo biuro Vilniuje inžinierių Stepono Lukoševičiaus, Edvardo Gudavičiaus ir Zenono

Didžiulio iniciatyva buvo įsteigtas kraštotyros – krašto istorijos ir kultūros pažinimo būrelis, vėliau tapęs klubu „Alkas“. Jo nariai rengė paskaitas Lietuvos istorijos temomis, organizavo keliones po Lietuvą, organizavo krašto kultūros paminklų apsaugos bei tvarky-

mo talkas. „Alkas“ įgijo gausų bičiulių ir bendraminčių būrį ne tik Vilniuje, bet ir kituose miestuose.

Paminklosaugos darbus pranaokdavo „Alko“ Tolminkiemio talkos. Jose neretai dalyvaudavo per šimtą ir daugiau talkininkų. Po talkos pirmąją dieną Priegliaus pakrantėje pasistatę palapines ir vakarą praleidę prie laužo, klausydami pasakojimų apie senprūsių ir lietuvininkų likimus, antrąją dieną keliaudavome po Karaliaučiaus kraštą. Ekskursijas vedavo K. Donelaičio memorialo Tolminkiemyje projekto autorius bei Karaliaučiaus krašto praeities žinovas architektas N. Kitkauskas.

Prie keleto tokių talkų-ekskursijų buvo prisijungę ir Žemdirbystės instituto bei jo eksperimentinio ūkio darbuotojai ir jų šeimų nariai. Šių bei kitų kelionių iniciatorė buvo Instituto mokslininkė Aldona Jakštaitė. Kita talkininkų dalis buvo iš Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir kitų Lietuvos vietų.

Skaitytojai nuotraukose gali

Bažnyčia

250-mečio paminklas K. Donelaičiui

eksperimentinio ūkio darbuotojų ir talka Tolminkiemyje

Dr. V.Bagdonavičius pasakoja apie Vydūną

matyti 1985 m. birželio pirmosiomis dienomis vykusios vienos tokios talkos-kelionės akimirkas. Nepaisant to, kad daugelis tų dienų dalyvių jau yra išėję Anapilin, nuotraukose įamžintų žmonių giedri veidai, įdėmus klausytojų dėmesys ir ramybė K.Donelaičio

laikmetį menančių liepų apsuptyje nuteikia šviesiai ir šiandien.

Tada tai buvo prasminga tvarkos, švaros diena aplinkai ir sielai, bendrystė, pažintis su giminingos genties praeitimi, krašto istorijos tragizmo suvokimas, o visą tai kartu - lyg šventi atlydai, iš kurių

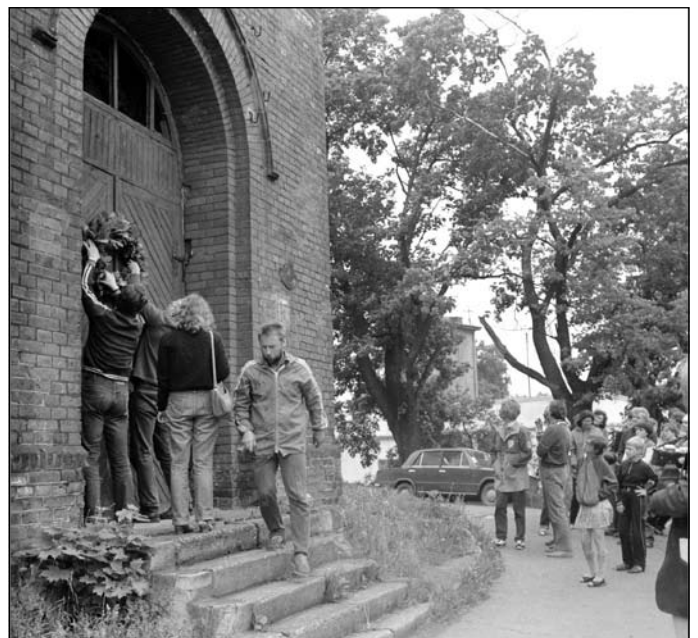
grįžti į realų gyvenimą nebūdavo lengva... Neskubėdami žvilgtelėkite, prisiminkite juos ir save gyvenimo kelyje.

Instituto bei eksperimentinio ūkio darbuotojai ir jų artimieji dalyvavę šiame renginyje: Eugėja Stankevičienė, Judita Rumbutienė su vyru Pranu Rumbučiu, Vytautas Ruzgas su žmona Birute, Bibliotekos vedėjas Algirdas Perekšlis, Dalia ir Alfredas Kulikaukai su dukromis, Sotoras Petrauskas su žmona Valerija ir dukra Laimute, Balys Šabanavičius, Nina Kučinskienė su seserimi, Janina Gailienė, Elena Lukošūnienė, Apolonija Zimkuvienė, Irena Vazonienė, Aldona Jakštaitė, Jonas Gutauskas, Jonas Šlepetys, Juozas Mockaitis, Saulius Bučas su sūnum Tomu, Eugėja Grajauskienė, Dominykas ir Antanina Kazlauskai, Eksperimentinio ūkio vyriausias inž. Saulius Silickas, Elena Žilinskienė, Vytautas Ramonas ir kiti.

Saulius Bučas

Ragainės pilyje

Vainikas Martynui Mažvydui ant Ragainės bažnyčios

Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“

Vasaros darbai (Tęsinys. Pradžia Nr.1(226))

- 430 **O** paskui razbaininks tas, beržinį nutvėręs,
Su kitais draugais pasiritę nugarą skalbė
Taip, kad man kelias nedėlias sirgti reikėjo.
Tai margi daiktai! Kad **jau** plaukai pasišiaušia.“
Krizui taip besiskundžiant, **štai** pulkai susibėgo,
- 435 **Ir** visur rėksmai „Šok! Kirsk! Grėbk! Krauk!“
 pasidarė.
Tuo laukai kaip skruzdėlynas kribždėti pagavo,
Ir gaspadoriai su bernais šienaudami spardės.
- Rodės man, kad visas sviets, kovot susibėgęs,
Kardus ir šobles į margas nunešė pievas.
- 440 **Štai** tuojau visur išsišiepusi Giltinė smaugė
Ir visoms lankelėms raudą didžią padarė.
Nes dar daug žiedų tik vos žydėti pradėjo
Ir daugums jų vos savo blogą pumpurą rodė.
Daugel dar visur nei būrų kūdikiai žaidė,
- 445 **O** kiti jau su žiloms barzdoms svyrinėjo.
Giltinė su dalgiu, nei seną gremždama barzdą,
Būrams tuo visiems visur ištuštino pievas,
Tikt Plaučiūno vieno dar nekrutino sklypo.
Tas nenaudėlis Plaučiūns, pas Kasparą pernai
- 450 **Talkoje** pavitots, taip baisiai buvo pririjęs,
Kad jis naktį ant tamsių laukų klydinėdams,
Budę naują su dalgiu šukėtu prapulė
Irgi namo išaušus jau vos vos parsibastė.
Taip jisai paskui, per dieną visą miegodams,
- 455 **Pamestų rykų** lauke ieškot neminėjo,
Ik po metų vėl šienaut jau putpela šaukė.
Štai Plaučiūns savo dalgio bei budės pasigedo
Ir vaitodams vis ir šen, ir ten bėginėjo,
Ik paskiau, iš papykio beržinį pagavęs,
- 460 **Pačią su** glūpais vaikais kone numušė smirdas.
- Taip** po tam jisai, nesvietiškai prisidūkęs
Ir vienausį kuinpalaikį prastai pažabojęs,
Į Karaliaučių dalgio pirkt tiesiog nukeliavo.
O vei ten, dyvų visokių daug pamatydams
- 465 **Ir** žioplinėdams vis bei būriškai šokinėdams,
Budę su nauju dalgiu nusipirkt užsimiršo.
Bet ir kuinpalaikį taip jau pas Miką pragėręs,
Pėsčias po dviejų nedėlių vos parsibastė
Ir savo pievą pridergtą (tikt gėda sakyti)
- 470 **Šnypšdams ir** rėplinėdams vis su pjautuvu kirto.
Bet kaimynai jo rugius jau buvo suvalę,
Ir keli kviečių plyckus pasikepę valgė.
Man dėl to besidyvyjant, štai Kasparo tarnas,
- razbaininkas – galvažudys; beržinį – beržo lazda
 skalbė – daužė
 nedėlias - savaites
 margi daiktai – keisti, įvairūs dalykai
- pagavo - pradėjo
 gaspadoriai – šeiminkai; su bernais – su samdytais
 darbininkais; spardėsi – bėgiojo, įvairiai judino kojas
 svietas – žmonės
 šobles – kalavijus
- blogą – silpną, mažą
 būrų - valstiečių
 su žiloms barzdoms – su žilomis barzdomis
- būrams – valstiečiams; tuo - tuoj
- pavitotas - pavaišintas
- budę - galąstuvą; šukėtu - ištrupėjusiu
- rykų – įrankių; neminėjo – neatsiminė
 ik – iki; putpela – putpelė
 budės – galąstuvo
- iš papykio – iš pykčio; beržinį – beržo pagalį
 glūpais – kvilais; smirdas – piktadarys;
 numušė – užmušė
 po tam – po to; nesvietiškai - nežmoniškai
- vei - štai; dyvų – stebinančių dalykų
- budę – galąstuvą
- nedėlių – savaitių
 pridergtą – suvytusios žolės prišiukšlintą
- kaimynai jo – jo kaimynai
 plyckus – papločius
 besidyvyjant - besistebint

- 475 Iš rugių kiaules guinodams, man pasirodė. guiniodamas – gainiodamas, varydamas
 „Kas tai? – klausiau jį, – kieno ta dvylika paršų?“
 „Tič! – tarė jis, – nerėkauk taip, tai Kasparo
 kiaulės, tič! - tylėk!
 O rugiai Plaučiūno, kurs ant pjautuvą plaka. ant – antai, aure
 Juk žinai, kaip jis kasmet blogai rėplinėdamas blogai rėplinėdamas – nerangiai dirbdamas
 Ir nei šūdvabalis kribždėdamas šūde gyvena.“
- 480 Ak! Kad jau gaspadorius pats vos gyvs pasijudin kad – kai; gaspadorius - šeimininkas
 Ir nei utėlė kraujų prisisiurbusi slenka,
 Ką jau bernas veiks, kad jam jis lieps pasipurtyt? pasipurtyti – smarkiai darbuotis
 „Ak, – tarė Paikžentis, mokyto Bleberio bernas, –
 Mans gaidau! Nemislyk, kad tikt mūsų ponaičiai mans – mano; gaidau – brolau, mielasis;
 nemislyk – nemanyk
 ant česnių – per vaišes;
 su jumprovomis – su panelėmis
- 485 Ant česnių su jumprovoms durnai šokinėja
 Ir aklai prisisiurbę būrams gėdą padaro.
 Juk ir būrų daug jau jiems prilygt nesigėdi.
 Dingojas, kad vis garbė, ką garbina ponai,
 Ir kad vis kytrums, ką jie pliuškėdami plūsta.
 dingojas – atrodo; garbė – garbingas dalykas
 kytrumas – protingas dalykas;
 pliuškėdami – plepėdami; plūsta – kalba niekus
 įsirėmę – ranką prispaudę prie šono, įsisprendę
 kabiar - ikrus
 rinčvynio – Reino upės apylinkių vyno;
 prisikošę - prisigėrę
- 490 Daug yr ponpalaikių, kurie kasdien įsirėmę tuo – tuoj; nugauna – apgauna
 Kabiar ir varles visokias svetimas ėda, branyti – sukčiauti
 O prisiėdę jau bei rinčvynio prisikošę, besišypsojas – šypsosi; prigauna – apgauna
 Tuo su kortoms ir klastoms kits kitą nugauna. tuo – tuoj; nugauna – apgauna
 Bet ir būrai jau nuo jų mokinasi branyt branyti – sukčiauti
- 495 Ir besišypsojas, kad Krizas Krizą prigauna.“ besišypsojas – šypsosi; prigauna – apgauna
 „Eik, nezaunyk taip“, aš, jam drąsa pasakydamas, nezaunyk – nepliaukšk; drąsa - drąsiai
 Dyvyjaus jo kalbai, tuo nuo jo nusigrėžęs. dyvyjaus – stebėjau; tuo – tuoj
 Sako, rods, mieste, kad būrai menk' išsimano būrai – valstiečiai; menk' išsimano – prastai protauja
 Ir kad jų darbai bei būriškos budavonės būriškos – valstietiškos; budavonės – statiniai
- 500 Tikt bjauru kalbėt esą bei gėda žiūrėti. tikt - tiktai
 Bet, kas taip šveplen, tas būro dar nepažįsta. vierykit – tikėkit; tikt – tiktai; tūlas – dažnas,
 Vierykit tikt man, kad tūls vyžas užsimovęs, ne vienas
- Su protu daug syk apgauna didelį poną, bėdžius – vargšas
 Tikt nedrįsta bėdžius vis kaip reik pasakyti. bedūmojant – begalvojan; niūkimas - mykimas
- 505 Taip bedūmojant man, štai vėl niūkims pasidarė, bedūmojant – begalvojan; niūkimas - mykimas
 Rodės man išties, kad jaučių kaimenė bliovė. plonį – pabaigtuvių vainiką
 O štai vaikpalaikiai Plaučiūno parnešė plonį. prisirėkia – garsiai prisidainuoja
 Žinot juk, kaip mūsų lietuvninkai prisirėkia, kad – kada; po Jokūbinių – po liepos mėn. 25 d,
 Kad jie po Jokūbinių, jau rugius nukapoję, krikščionių šventajam Jokūbui skirtos šventės
 plonį – pabaigtuvių vainiką; būriškai - valstietiskai
- 510 „Plonį nešam!“ būriškai šokinėdami suokia. su kūliu – su surištu rugių gniužulu
 Taip ir vaikpalaikiai Plaučiūno savo tėtačiui
 Garbę su šiaudų kūliu padarydami rėkė,
 Nes grūdelius lauke jau vėjai buvo nudaužę,
 Taip, kad tikt šiaudai į mėšlą mest pasiliko.
- 515 O štai dar raspustą jie padaryt prasimanė: raspustą padaryti – paišdykauti
 Merčius su Lauru mergas į vandenį vilko, pasitiešyti (prasimanė) – jausti pasitenkinimą
 O Pakulienė su Lauriene tuo pasitiešyt:
 Vyrus ir vaikus su pilna milžtuve plovė.

Pasirodė du nauji vertingi moksliniai leidiniai

Lietuvių kalbos instituto lenty-
nas papildė du nauji mokslo lei-
diniai: dr. Onos Aleknavičienės ir
akademikės prof. habil. dr. Gra-
sildos Blažienės parengta Povilo
Frydricho Ruigio gramatika *Lie-
tuvų kalbos gramatikos pradme-
nys* (1747), kuri iki šiol nebuvo
išversta į lietuvių kalbą, ir minėtų
mokslininkų monografija *Povilas
Frydrichas Ruigys*.

P.F.Ruigio gramatika *An-
fangsgründe einer Littauischen
Grammatick*, išėjusi 1747 m.
Karaliaučiuje, iki šiol į lietuvių
kalbą nebuvo išversta ir mokslo
reikmėms neišleista. Ji palyginti
ir mažai tirta, nors svarbi tiek kal-
bos, tiek kalbotyros istorijai. Daug
daugiau dėmesio sulaukė jo tėvo
Pilypo Ruigio kalbiniai darbai.
Du iš jų jau publikuoti: 1981 m.
Vokietijoje išėjo traktato *Betrach-*

*tung der Littauischen Sprache,
in ihrem Ursprunge, Wesen und
Eigenschaften* (1745) faksimili-
nis leidimas, o 1986 m. Lietuvoje
paskelbti abu jo traktatai: minėtas
spausdintasis ir rankraštinis *Mele-
tema Lingvam Lituanicam* (~1735)
su faksimilėmis, vertimu į lietuvių
kalbą ir komentarais.

Ši gramatika būtina lingvistinės
minties istorijai pažinti. Ji ypač
aktuali rašomosios lietuvių kalbos
istorijos tyrėjams – kaip veikalas,
sistemines kalbos duomenis, ko-
difikavęs XVIII a. vidurio orto-
grafijos, morfologijos, leksikos ir
sintaksės normas. P. Ruigio gra-
matika ne tik perėmė aktualius te-
orinius ankstesnių gramatikų teigi-
nius, bet ir tapo atspirtimi vėlesnių
gramatikų autoriams – pirmiausia
Gotfrydai Ostermejeriui, XVIII
a. pabaigoje paskelbusiam naują

lietuvių kalbos gramatiką *Neue
Littauische Grammatik* (1791),
paskui Kristijonui Gotlybui Mil-
kui, vėl grįžusiam prie Ruigio ir
parengusiam pataisytą bei papil-
dytą jo gramatikos leidimą *An-
fangs-Gründe einer Littauischen
Sprach-Lehre* (1800).

P. Ruigys rėmėsi ankstesne gra-
matine tradicija, prasidėjusia XVII
a. viduryje nuo Danieliaus Kleino.
Jo šaltiniai – visos iki tol parašytos
Prūsijos Lietuvos lietuvių kalbos
gramatikos ir tėvo Pilypo Ruigio
(Philipp Ruhig, 1675–1749) vei-
kalai, skatinę praktinę gramatiką
kreipti mokslinės link. Čia siekta
ne tik išdėstyti tai, ko reikia ne-
lietuviams mokantis kalbos, bet
ir parodyti vidinę lietuvių kalbos
sandarą, jos santykius su kitomis
kalbomis, ypač graikų, lotynų ir
hebrajų. Gramatikoje užfiksuota

apie 9 000 lietuviškų žodžių formų, todėl tiek sinchroninė, tiek diachroninė analizė gali duoti įdomių rezultatų įvairiomis kryptimis dirbantiems kalbininkams.

Monografija *Povilas Frydrichas Ruigys* – tai mokslinė kelionė nuo žmogaus prie kūrinių. Rašant apie vieną XVIII a. autorių, turėti du gana platūs tikslai. Pirmasis iš jų – nustatyti naujų biobibliografinių duomenų apie Povilą Frydrichą Ruigį (Paul Friedrich Ruhig, ~1721 – po 1784) ir jo tėvą Pilypą Ruigį (Philipp Ruhig, 1675–1749), kad būtų galima naujai pamatyti jų indėlį į lietuvių kalbotyrą ir kultūrą. Antrasis – išryškinti lingvistinių idėjų perimamumą ir išskirtines Povilo Frydricho Ruigio gramatikos *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick* (Lietuvių kalbos gramatikos pradmenys, 1747) ypatybes.

Siekiant minėtų tikslų, pirmą kartą imtasi tarpdalykinių tyrimų, apimančių ir šeimos, ir veikalo istoriją. Šios dvi tyrimų kryptys lėmė ir dvi tiriamąsias monografijos dalis: pirmoji – daugiausia apie garsios XVIII a. Prūsijos Lietuvos šeimos narius ir jų bendražygius (Grasilda Blažienė), antroji – apie patį kūrinių ir jo dialogą su ankstesniais kalbiniais bei religiniais veikalais (Ona Aleknavičienė).

Medžiaga monografijai dažniausiai buvo renkama iš beveik netirtų rankraštinų šaltinių, saugomų Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne, tiksliau tariant, iš tų XVI–II a. pradžios rankraščių, kurie išliko ir per XVIII a. pradžios (1709–1711) marą, nusinešusį beveik pusę Prūsijos Lietuvos gyventojų, ir per karus, ir per kitas istorijos sumaištis. Naujų žinių ieškota ir spausdintuose įvairaus pobūdžio

XVIII–XX a. veikaluose. Tiriant taikyti šaltinių ir istoriografijos analizės kritikos metodai.

Minėta monografija išeina kartu su Povilo Frydricho Ruigio gramatikos *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick* (1747)

Povilo Frydricho Ruigio gramatika Lietuvių kalbos gramatikos pradmenys (Karaliaučius, 1747)

kritiniu leidimu. Šis leidimas buvo įtrauktas į Kristijono Donelaičio 300-ųjų gimimo metinių minėjimo 2010–2014 m. programą, tačiau reali galimybė jo imtis atsirado tik pagal Lietuvos mokslo tarybos Nacionalinę lituanistikos plėtros 2009–2015 m. programą. 2014–2015 m. gramatika išversta į lietuvių kalbą, atlikta istorinė, filologinė ir lingvistinė analizė, parengta mokslo studija *Povilas Frydrichas Ruigys – žmogus ir kalbininkas*, sudarytas lietuviškų žodžių indeksas. 2019-aisiais pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programą imtasi kritinio leidimo ir monografijos leidybos darbų.

Jonas Ivanauskas

PALAPINSIAUSTĖ

šieno kaugių Pilkalnio poligone neužtikdavome tik išsikerojusius vyšnynus išlikusių sodybų pamatus obuolių prisirinkdavome pilnutėlaite palapinsiaustę Gumbinėje artilerinio diviziono apsuptyje praleidome aštuoniolika mėnesių pakelyje į pirtį lietuviškai kalbėdavomės su gėlynų puoselėtojomis žinojome esą išminties pilnojoje prūsų žemėje žinojome Tolminkiemyje bažnytėlė bus atstatyta nežinojome žurnalas „Pergalė“ persikrikštys į „Metus“ nežinojome po kelių dešimtmečių melsimės Gumbinėje atstatytuose Zalburgiečių maldos namuose.

2020 m. gruodžio 30 d.
Joniškis

TOLMINKIEMYJE

vardo neklausiau - įskaitomai buvo įrašytas kelionės vizoje į Prūsų žemę pastebėjau nestebėdamas pakalbinau užlipus į bažnytėlės bokštą turėjome daug bendrų pažįstamų medžių grožėjomės gandrulizdžiais nusileidę iš bokšto nesiderėdami šalia parduotuvėlės nusipirkome butą visus kurie lankysitės Tolminkiemyje pakviesime vietinių žolelių arbatos puodeliui...

2021 m. sausio 1 d.

